

ZORNI ZORILE

www.zorile.ro

Двуязычный ежемесячник Общины русских-липован Румынии, основанный в 1990 г. № 4 (365)/2023
 Periodic bilingv lunar al Comunității Rușilor Lipoveni din România. Fondat în 1990. Nr. 4 (365)/2023. ISSN/1221-6550

MINISTERUL EDUCAȚIEI **Structura anului școlar 2023 - 2024**

Septembrie 2023							Octombrie 2023						
Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du	Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du
				1	2	3							1
4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8
11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15
18	19	20	21	22	23	24	16	17	18	19	20	21	22
25	26	27	28	29	30		23	24	25	26	27	28	29
							30	31					

Noiembrie 2023							Decembrie 2023						
Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du	Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du
				1	2	3							1
4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8
11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15
18	19	20	21	22	23	24	16	17	18	19	20	21	22
25	26	27	28	29	30		23	24	25	26	27	28	29
							30	31					

Ianuarie 2024							Februarie 2024						
Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du	Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du
1	2	3	4	5	6	7					1	2	3
8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11
15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18
22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25
29	30	31					26	27	28	29			

Martie 2024							Aprilie 2024						
Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du	Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du
				1	2	3	1	2	3	4	5	6	7
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28
25	26	27	28	29	30	31	29	30					

Mai 2024							Iunie 2024						
Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du	Lu	Ma	Mi	Jo	Vi	Să	Du
				1	2	3							1
6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9
13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23
27	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29	30

 cursuri
 vacanță
 vacanță - o săptămână, la decizia ISJ/ISMB
 ultima zi de cursuri pentru clasele a XII-a zi, a XIII-a seral și frecvență redusă
 ultima zi de cursuri pentru clasa a VIII-a
 sărbători legale/zile nelucrătoare

SĂRBĂTORI PASCALE
 pline de lumină, liniște sufletească, pace, armonie și speranță!
 С наступающим праздником Светлой Пасхи!
 Мира и добра всем!
 Redacția

Din sumar / Содержание

85! La mulți ani, Domnule Profesor Feodor Chirilă! – p. 2	(1856-1887) – p. 7-8, 18
Din activitatea Asociației „Comunitatea Rușilor Lipoveni din România” – p. 3	Primul arhiepiscop de Fântâna Albă, mitropolitul Ambrosie – p. 9-12
Vasile Dîba – p. 3	Canonul cel Mare al Sfântului Ierarh Andrei Criteanul – p. 14-17
Судьба в контексте биографии – репрезентация опыта одной семьи – с. 4-6	Poetul Nichita Danilov din Iași, la Suceava – p. 18
Raskolul și staroverii în paginile revistei <i>Russkii vestnik</i> din perioada lui M.N. Katkov	Departate de casă, o lipoveancă din Carcaliu – p. 19
	Tehnici și metode inovative – p. 20

Conform Ordinului Ministrului Educației privind structura anului școlar 2023-2024, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 213/15.III.2023:

Art. 1. (1) Anul școlar 2023-2024 începe la data de 1 septembrie 2023, se încheie la data de 31 august 2024 și are o durată de 36 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2023-2024 încep la data de 11 septembrie 2023.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), se stabilesc următoarele:

- pentru clasele a XII-a zi, a XIII-a seral și frecvență redusă, anul școlar are o durată de 34 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 7 iunie 2024;
- pentru clasa a VIII-a, anul școlar are o durată de 35 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 14 iunie 2024;
- pentru clasele din învățământul liceal - filiera tehnologică, cu excepția claselor prevăzute la lit. a), și pentru clasele din învățământul profesional, anul școlar are o durată de 37 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 28 iunie 2024;
- pentru clasele din învățământul postliceal, durata cursurilor este cea stabilită prin planurile-cadru de învățământ în vigoare.

Art. 2. (1) Anul școlar 2023-

2024 se structurează, pe intervale de cursuri și intervale de vacanță, astfel:

☞ **intervale de cursuri:**

- 11 septembrie - 27 octombrie 2023;
- 6 noiembrie - 22 decembrie 2023;
- 8 ianuarie - 9 februarie 2024, respectiv vineri, 16 februarie 2024, sau vineri, 23 februarie 2024, după caz, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în urma consultărilor cu beneficiarii primari ai educației, cu părinții/reprezentanții legali ai acestora și cu cadrele didactice, realizate la nivelul unităților de învățământ;
- de luni, 19 februarie 2024, respectiv luni, 26 februarie 2024, sau luni, 4 martie 2024, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, după caz, până vineri, 26 aprilie 2024;
- de miercuri, 8 mai 2024, până vineri, 21 iunie 2024;

☞ **intervale de vacanță:**

- 28 octombrie - 5 noiembrie 2023;
- 23 decembrie 2023 - 7 ianuarie 2024;
- o săptămână, la decizia inspectoratelor școlare județene / al municipiului București, în perioada 12 februarie - 3 martie 2024; 27 aprilie - 7 mai 2024;
- 22 iunie - 8 septembrie 2024.

85! LA MULȚI ANI, Domnule Profesor Feodor Chirilă!

obiceiuri și tradiții ale rușilor lipoveni din România.

Este un om dedicat, care, cu tenacitate, meticulozitate și cunoaștere, a redactat sute de pagini în cărțile sale valoroase și a prezentat peste 350 de comunicări la diverse manifestări și reuniuni științifice, atât la nivel național, cât și internațional (simpozioane științifice, forumuri, conferințe, mese rotunde, congrese).

Este inițiatorul și organizatorul primei *Olimpiade școlare naționale de limba rusă maternă*, cea din anul 1995. Un bun dialectolog și filolog, reprezentant de seamă al rusisticii din România, precum și un specialist de renume în predarea limbilor străine și experimentat lingvist, prof. univ. dr. Feodor Chirilă a fost, în perioada 1990-1998, coordonatorul colectivului de elaborare a primelor manuale de limbă și cultură rusă maternă, fiind și autorul primelor programe școlare la disciplina „*Limba și cultura rusă maternă*”, precum și

la „*Religia ortodoxă de rit vechi*” pentru elevii ruși lipoveni de la ciclul de învățământ primar, gimnazial și liceal.

Cu o carieră didactică universitară de excepție, sub îndrumarea profesorului univ. dr. și-au susținut tezele de licență, lucrările de masterat ori pe cele în vederea obținerii de grade mulți studenți și cadre didactice, inclusiv din rândul etniei, profesorul Feodor Chirilă fiindu-le mentor pe drumul cunoașterii cultural-educative.

Cu prilejul aniversării din acest an, 85 de ani de viață, precum și mulți ani petrecuți în cadrul CRLR, este poate important să readucem în memoria tuturor pe omul implicat în activitatea Comunității, fiind membru al *Comitetului de inițiativă* privind constituirea Comunității Rușilor Lipoveni din România (CRLR) și unul dintre membrii fondatori ai acestei asociații etnice.

În anul 1990, a reprezentat CRLR în Parlamentul Provizoriu al

României (CPUN), împreună cu juristul Ehim Andrei (primul deputat al Comunității), precum și cu Maxim Ivanov, tot din București. A fost membru în Consiliul Minorităților Naționale (CMN) și în Consiliul Național al Audiovizualului, reprezentând CRLR în calitate de specialist-consultant (între anii 1993 și 1996).

A îndeplinit funcția de prim-vicepreședinte (între anii 1990 și 1995), apoi de președinte al CRLR (aprilie 1995 - octombrie 1996).

A fost membru (2000-2020) al *Comisiei de editare carte* a CRLR, iar din 2016, când a fost ales ca membru în Consiliul Director al CRLR, și președintele Comisiei.

Este unul dintre fondatorii publicației bilingve „*Zorile*”, în paginile căreia a publicat materiale privind limba și cultura rusă, istoria și religia rușilor staroveri, o perioadă coordonând și rubrica pentru preșcolari și elevi, intitulată *Учебный раздел*.

Activitatea intensă desfășurată de dl Feodor Chirilă de-a lungul anilor și realizările editoriale în plan științific ale profesorului le-am prezentat în numărul omagial din anul 2018 al publicației „*Zorile*” (v. nr. 3/2018), dedicat aniversării de 80 de ani de viață, așa că nu voi reveni la datele biografice.

Mă voi opri aici, Domnule Profesor, urându-vă încă mulți ani de viață sănătoasă și activitate spre binele etniei! La mulți ani, cu bucurii mari și să-i aveți mereu alături pe oamenii care vă prețuiesc!

Svetlana MOLDOVAN

Anul 2014, la Gura Humorului, membrii redacției „Zorile” cu domnișii profesori universitari dr. Leonte Ivanov și Feodor Chirilă (în dreapta fotografiei), la ediția a VII-a a Festivalului de Poezie.

Ajuns la o vârstă frumoasă, venerabilă, împlinită așa adăuga, profesorul universitar din capitală, doctor în filologie, Feodor Chirilă, o distinsă personalitate din rândul etniei, va aniversa opt decenii și jumătate de viață pe 25 aprilie a.c. (născut la Carcaliu, jud. Tulcea, în anul 1938).

L-am cunoscut pe dl prof. univ. dr. la Universitatea din București cu ani în urmă, când i-am fost studentă, apoi, am colaborat intens ani de zile la redacția periodicului nostru, am participat la manifestări comune, culturale și științifice, am editat împreună numeroase volume privind istoria și tradițiile etniei ori am organizat frumoase activități dedicate elevilor, cadrelor didactice sau cercetătorilor.

Când te referi la Asociația „Comunitatea Rușilor Lipoveni din România”, indubitabil te gândești și la profesorul Feodor Chirilă – unul dintre membrii fondatori ai acestei asociații etnice, care a lăsat moștenire generațiilor viitoare nenumărate și valoroase file de istorie, cultură și spiritualitate,

Parohia ortodoxă de rit vechi „Sf. Nicolae” din Galați (părinte paroh: Feodor Trefil) a demarat din 12 octombrie 2022, cu binecuvântarea ÎPS Leontie (Arhiepiscop de Fântâna Albă și București, mitropolit al tuturor creștinilor de rit vechi), un proiect de edificare a unui Așezământ Social-Filantropic destinat ajutorării oamenilor aflați în suferință sau în situații de viață dificile.

Lucrările au înaintat, stadiul edificării construcției este avansat, însă fondurile parohiei nu sunt suficiente, ajutoarele sunt puține, proiectul fiind în pericol de a fi blocat.

LA GALAȚI, AȘEZĂMÂNT SOCIAL-FILANTROPIC

Comunitatea credincioșilor ortodocși de rit vechi din Galați nu este una foarte mare, astfel că susținerea acestora nu este de ajuns pentru ducerea la bun sfârșit a acestui generos proiect creștinesc și umanitar, deopotrivă. Pentru continuarea lucrărilor este mare nevoie de sprijin financiar, material, cu materiale de construcție, proiectul și etapele sale fiind postate pe pagina de facebook a parohiei, intitulată „Старообрядцы града Галаць”.

Părintele paroh Feodor Trefil și comunitatea credincioșilor din

Galați au nevoie de ajutorul nostru! Să nu rămânem indiferenți, orice ajutor fiind binevenit pentru această lucrare binecuvântată! Din ce avem fiecare dintre noi, și cu speranța că Dumnezeu va înmulți darul nostru, pentru că Dumnezeu nu rămâne niciodată dator, haideți să dăm o mână de ajutor pentru acest proiect mântuitor, de milostenie față de aproapele nostru, cu atât mai mult cu cât suntem în perioada Postului Mare, fiind în așteptarea Marelui praznic al Învierii Domnului Nostru Isus Hristos! Doamne-ajută! Бог в

помощь!

Pentru cei care vor să contribuie financiar la acest proiect, mai jos dăm datele bancare, precum și pe cel de contact pentru proiectul menționat mai sus:

Parohia Sfântul Nicolae Galați, str. Episcop Melchisedec nr.30, CIF 11649845;

Cont în LEI:
RO49CECEB00030RON2201492;

Cont în EURO:
RO95CECEB000C1EUR2535113;

Tel: 0748121829; E-mail:
preotfeodor@yahoo.ro

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI „COMUNITATEA RUȘILOR LIPOVENI DIN ROMÂNIA”

Ședința membrilor Consiliului Director pe luna martie a.c.

La ședința membrilor Consiliului Director (CD) al Comunității Rușilor Lipoveni din România (CRLR), desfășurată online pe 21 martie 2023, au fost prezentate de către președintele CRLR - deputatul Silviu Feodor, contabilul-șef - Natașa Felea și membrii CD al Comunității mai multe rapoarte privind activitatea CRLR din perioada februarie - martie 2023 (despre care s-a relatat și-n paginile periodicului „Zorile”) și Execuția bugetului de venituri și cheltuieli pentru luna februarie 2023.

Totodată, membrilor Consiliului Director, le-au fost prezentate punctele 1 și 2 de pe Ordinea de zi stabilită pentru Adunarea Generală din data 23 martie 2023, conform Convocatorului: Analiza și aprobarea execuției bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 2022, precum și a situațiilor financiare ce urmează a fi publicate în Monitorul Oficial al României; Analiza și aprobarea programului de activitate și a bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 2023 (Raportori: Silviu Feodor, președintele Comunității și deputat, membrii CD și ai Direcției Executive a CRLR).

Membrii Comisiei de modificare și completare a Statutului CRLR (juristul Alin Valentin Staleno - președinte, și doi membri: avocatul Roșca Andrei și prof. dr. Pelaghia

Radion), stabilită în cadrul ședinței Consiliului Director din data de 27.02.2023, au prezentat concluziile Comisiei, care urmau a fi redactate pentru Adunarea Generală.

Adunarea Generală a CRLR

Pe 23 martie 2023, a avut loc, tot în format online, Adunarea Generală a CRLR, în conformitate cu dispozițiile prevederilor art. 33, art. 34 și art. 37 lit. b) din Statutul Comunității Rușilor Lipoveni din România (CRLR), în urma hotărârii adoptate în cadrul ședinței Consiliului Director din data de 22 februarie 2023.

Conform art. 33 alin. (3) din Statutul Asociației etnice, Adunarea Generală a CRLR este alcătuită din: președinții Comunităților locale, membrii Consiliului Director, membrii fondatori ai CRLR, precum și membrii Direcției executive a CRLR, putând participa, cu statut de invitați, specialiști din diverse domenii de activitate, însă numai cu aprobarea Consiliului Director.

Participanții la Adunarea Generală a CRLR au analizat, pe 23 martie 2023, și au aprobat materialele pregătite de către Direcția Executivă și membrii CD ai CRLR: Execuția bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 2022, Situațiile financiare ce urmează a fi publicate în Monitorul Oficial al României, precum și Programul de activitate și Bugetul de venituri și cheltuieli pentru anul 2023. Raportori au fost: deputatul Silviu Feodor -

președinte al CRLR, membrii CD, Alin Valentin Staleno - directorul general al CRLR, Natașa Felea, contabilul-șef al CRLR și membrii din Direcția Executivă a Comunității.

La punctul de pe Ordinea de zi referitor la *Propuneri de modificare și completare a Statutului CRLR*, au fost prezentate Concluziile Comisiei, Adunarea Generală fiind doar consultată pentru amendamente, aceasta recomandând membrilor CD ca în scurt timp să convoace Conferința Reprezentanților CRLR, care are atribuții în acest sens, conform Statutului Comunității.

Ședința extraordinară a membrilor Consiliului Director

Prin urmare, președintele Comunității a convocat întâi (și s-a desfășurat online în data de 28 martie 2023) ședința extraordinară a membrilor CD al CRLR, care a stabilit convocarea Conferinței Reprezentanților, în conformitate cu art. 37 lit. (a) din Statutul CRLR (adoptat la Fălticeni, jud. Suceava, în data de 18 noiembrie 2017).

Conferința Reprezentanților este organul suprem de conducere al CRLR și, conform Statutului, aceasta este constituită din delegați aleși prin vot secret în cadrul Adunărilor Generale ale Comunităților locale, fapt ce trebuie să rezulte din procesul-verbal al adunării, semnat de președinte și secretar, cu respectarea principiului reprezentării proporționale, dar cel

puțin câte un reprezentant pentru fiecare Comunitate. Membrii Consiliului Director și membrii fondatori participă la Conferința Reprezentanților cu drept de vot.

Conform Statutului CRLR, Conferința Reprezentanților se organizează din 4 în 4 ani (ultima având loc în august 2020) și este cea care adoptă Statutul și eventualele modificări ale acestuia.

Așadar, se convoacă în regim extraordinar Conferința Reprezentanților și aceasta se va desfășura la Piatra Neamț, jud. Neamț, între 9 și 11 iunie a.c., iar Ordinea de zi stabilită pe 28 martie 2023 de către consilierii CRLR prevede: *Supunerea spre aprobare a proiectului de statut, întocmit de către membrii Comisiei de modificare și completare a Statutului CRLR.*

S.M.

VASILE DÎBA

Sala Sporturilor din Jurilovca, jud. Tulcea, construcția căreia a început în septembrie anul trecut, a fost inaugurată pe 31 martie 2023 și poartă numele marelui campion olimpic la caiac Vasile Dîba, cetățean de onoare al comunei Jurilovca.

Reamintim că Vasile Dîba este primul și singurul kaiacist român campion olimpic la

proba de K1 500 m. În 1976, la Jocurile Olimpice de la Montreal (Canada), proba K1 – 500 metri era nou introdusă în programul olimpic, tânărul sportiv din Jurilovca cucerind atunci primul titlu olimpic din istoria kaiacului românesc.

Patru ani mai târziu, la JO din 1980, de la Moscova, Vasile Dîba a câștigat medaliile de argint la kaiac, proba de patru persoane la 1000 m (K4 – 1000 m) și de bronz, la K1 – 500 m.

După inaugurarea sălii din Jurilovca, Vasile Dîba a declarat: „Este o onoare pentru mine ca noua sală de sport din comuna mea natală să îmi poarte numele. O sală construită după standarde moderne, oferind condiții excepționale de pregătire și având capacitatea de a găzdui multiple competiții și discipline sportive. O sală care, sper, să atragă copiii să practice sportul cu drag și să viseze să ajungă campioni de mâine, indiferent de sportul pe care și-l vor alege. Această oportunitate este posibilă prin deosebita implicare a domnului Eugen Ion, primarul comunei Jurilovca, căruia îi mulțumesc și pe această cale, de asemenea, tuturor celor care au organizat și participat la

evenimentul de inaugurare!”.

Primarul Eugen Ion, un om implicat, care a atras numeroase fonduri pentru diverse proiecte realizate în comuna Jurilovca a menționat că „seara de vineri a însemnat împlinirea unui vis. Acela de a aduce copiilor noștri, tinerilor și întregii comunități o sală de sport la standarde înalte, o sală urbană, o sală pentru toate sporturile. Este o onoare pentru noi că sala poartă numele campionului olimpic Vasile Dîba și a fost o onoare pentru mine să-i înmănez, în mod simbolic, cheia, avându-l alături și pe fostul mare fotbalist Miodrag Belodedici. Au fost emoții mari, mari, dar și o energie extraordinară transmisă de copii, de marii sportivi pe care i-am avut alături în sală, de toți cei care au răspuns invitației noastre, care ne-au încurajat și ne-au felicitat și căroră le mulțumesc”.

Sala Sporturilor „Vasile Dîba” din Jurilovca, care are 180 de locuri, și-a deschis porțile și-i așteaptă pe toți iubitorii de sport și performanță. Succes!

СУДЬБА В КОНТЕКСТЕ БИОГРАФИИ – РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ОПЫТА ОДНОЙ СЕМЬИ

Александра БОЙЦОВА

Я являюсь сотрудником Музеев Московского Кремля. В 2015 году закончила Учебно-научный центр изучения религий и интересуюсь историей и культурой старообрядчества.

Эта работа была написана в декабре 2020 года для научной конференции, посвящённой теме старообрядчества, в Великом Новгороде. Я выступила с докладом, рассказав об уникальной интересной династии румынских липованских иконописцев. Часть работы была опубликована в научном журнале «Культура и искусство», где я рассказала об особенностях иконописи династии Рогачевских-Никита, а вторая часть, менее научная, построенная на биографическом методе и повествующая о семье в нескольких поколениях, была опубликована в сборнике новгородской конференции.

Частично материал для данной работы был собран мной в экспедиции по липованским сёлам Румынии летом 2014 года (экспедицией руководил д.и.н. Пригарин А.А.), частично в онлайн-беседах с Александрой Феноген, за что от автора ей сердечная благодарность.

В этой статье речь пойдёт о липованской семье Феноген, издавна живущей в румынских землях, но бережно хранящей память о русской культуре. Старший член семьи – Клавдия Романовна и её дочь Александра Феноген поделились знаниями о своей семье и истории родных земель. Доклад посвящён судьбам старообрядчества на примере биографии одной семьи, которая показывает варианты выбора жизненного пути в староверской среде, причём пути личного, профессионального, географического.

Клавдия – дочь Романа Егоровича

Клавдия Романовна Феноген родилась 7 июня 1948 года в селе Журиловка уезда Тульча.

Её отец Роман Егорович Никита родился 14 октября 1917 года в Журиловке. Его дедушка Никита Рогачевский учился иконописному мастерству в Москве, он и обучил иконописи своего сына Егора Никитовича Рогачевского, который, в свою очередь, научил богоугодному делу своего сына Романа. Так Никита Рогачевский, пройдя учёбу в Москве, положил начало целой иконописной династии, мастерство в которой передавалось от отца к сыну.

1955 год. Батюшка Роман Никита и матушка Анна

1957 год. Часть семьи Рогачевски-Никита

Клавдия Романовна вспоминает, что отец и дед также реставрировали церкви и иконы. У деда (Егора Никитовича) было три дочери и три сына (Роман, Фёдор и Семён). Все сыновья и их дети стали иконописцами.

Роман Егорович всю свою жизнь прожил в Журиловке – селе на берегу лимана Разельм (Разин), бывшем некогда станицей казаков-некрасовцев. Исходя из летописных церковных источников, старообрядцы в Журиловке появились в 1815 году. Фольклорная традиция приписывает основание села семье некоего Журьбы/Журиле из южной Бессарабии. Существуют и другие версии относительно времени возникновения поселения, указывающие на более раннее его появление. В одной из книг местной церкви есть упоминания XVII века о Журиловке. В автобиографиях старообрядцев также упоминается село в связи с событиями более ранними. Вполне возможно, что Журиловка была «основана» дважды – как станица казаков-некрасовцев (1740-е), а затем как старообрядческое поселение уже в 1815 году.

Кроме того, что Роман Егорович был священником и иконописцем, он преподавал географию в сельской школе. Клавдия Романовна говорит, что её отец был очень добрым и отзывчивым человеком, любил детей и помогал им. Всегда стремился помочь людям, даже поддерживал финансово. Много примеров доброты и милосердия этого радушного священника приводит Клавдия Романовна: к Роману домой приходили дети из села, и он учил их церковной грамоте, приводил домой юридическую женщину Васютку и кормил её. Роман Егорович мирил супружеские пары, желающие развестись, потом они приходили его благодарить. В Журиловке до сих пор старшее поколение с любовью вспоминает священника Романа, и никто о нём ничего плохого сказать не может. Своих детей (Клавдию и Стефана) он никогда не ругал, считая, что девочек вообще ругать негоже

(«найдётся ещё дурак, который на них кричать будет и понукавать ими» - говорил Роман Егорович). Таким образом, за воспитание дисциплины в семье была ответственна мама Анна - жена Романа Егоровича, женщина с генеральским характером. Анна и Роман познакомились в ещё очень юном возрасте, сильно любили друг друга. Он ушёл в армию в возрасте 19 лет, и четырнадцатилетняя Анна шесть лет ждала возвращения возлюбленного (армия - 4 года, и призвали ещё на 2). Роман говорил ей «всё равно моей будешь». Так и вышло: когда Анне было 20 лет, а Роману Егоровичу 25, они обвенчались. Кроме Клавдии и Стефана родилось ещё двое детей, умерших во младенчестве (4 месяца и 1 год 8 мес.). Клавдия Романовна вспоминает, что родители были очень красивые, Роман Егорович «кучерявый - кучерявый был!».

Роман Егорович очень любил книги. Каждый раз привозил из города книги, в основном детские, на русском и румынском языках, тем самым привил своим детям любовь к чтению с ранних лет. Писал иконы дома для церквей, выполнял и частные заказы. Роман Егорович имел большой художественный талант, любил живопись, кроме иконописи увлекался написанием пейзажей и портретов односельчан. Это хобби было своего рода подработкой, так как в церкви платили мало денег, а много Роман Егорович и не хотел брать.

Липованские и ветковско-стародубские иконы обладают большим сходством между собой, мы можем увидеть это в творениях Романа Егоровича. На примере его иконы святого целителя Пантелеймона (золото и шрифт напоминают мастерство ветковской школы). Бытует мнение, что именно ветковско-стародубское иконописание повлияло на создание особого липованского стиля в изобразительном искусстве. В Добрудже на полях заказных икон очень часто изображаются тезоименитые святые заказчика и его

родственников. Мы видим это и на иконе святого целителя Пантелеймона. Этот святой достаточно популярен, и не только в липованской среде, считается, что он защищает от болезней и дарует исцеление. В выборе тех или иных сюжетов икон для заказа наблюдается закономерность. Для благословления сына на венчание чаще всего выбирали святого Николая Чудотворца, который наиболее часто из всех святых встречается на липованских иконах, в основном в поясных изображениях, реже в полный рост. Эти земли всегда являлись крупнейшим центром рыболовства, что легко объясняется близостью оз. Разин, св. Никола был также покровителем рыболовов. Лидируют среди всех

доме, использовались как для благословения дочери на венчание, так и просто для прошения помощи в делах и заступничества.

В 1952 году священники Алексей и Терентий с епископом Владимиром положили во дяконы Романа Егоровича. Спустя год он уже стал священником. Анна сильно плакала, не хотела, чтобы муж священником становился, и сама тоже не хотела матушкой быть, так как это трудно. («Роман иконы пишет, географию преподаёт - этого хватает»). Епископ Владимир проводил с Анной беседы, успокаивал её, и в итоге она согласилась. Клавдии Романовне в ту пору было четыре года, она очень радовалась, прыгала и кричала: «Мой папаша - поп!».

Роман Егорович обладал большим обаянием и чувством юмора, знал много анекдотов. За это в Журиловке его очень любили. Когда Роман умер, всё село пришло на похороны, его смерть стала общим горем. Случилось это в 1971 году, когда ему было всего 53 года. Роману Егоровичу стало плохо в церкви, привезли домой, а до утра он не дожил. Его жена Анна прожила до 92 лет, скончалась в ноябре 2012 г.

В Журиловке и в Сарикёе

Клавдия Романовна до 18 лет жила в родной Журиловке, затем она повстречала своего будущего мужа Севастьяна Ивановича Феноген и переехала жить в Сарикёй (встречается несколько вариантов написания названия села - Сарыкёй, Сары-Киой, Саракио, Серакиой, наименование турецкое, переводится как «жёлтое село» или «солнечное село», сары – «жёлтое», «солнечное», кёй – «село»), где она прожила большую часть своей жизни, до старости. В Сарикёе не хватало учителей, и юную Клавдию Романовну пригласили в качестве школьного учителя физики из Журиловки. Севастьян Иванович преподавал в этой школе детям сначала математику, а позже историю, таким образом

и произошло знакомство будущих супругов. Севастьян Иванович Феноген родился 25 декабря 1942 года, ушёл из жизни 9 января 2012 года. Был сыном рыбака, ещё подростком остался без отца. Учился в русской школе до 7 класса – были тогда такие в добруджских сёлах, и учителя там преподавали советские, - когда такие школы в Румынии закрыли. Так как учился он хорошо, продолжил учёбу в городе Тульча, но уже на румынском языке. Поначалу это было очень трудно, потому что тогда в липованских сёлах мало кто владел румынским. С 1996 по 2000 год был депутатом от Общины русских-липован в Парламенте Румынии. За его необъятную любовь к истории родного края и за то, что он всегда с воодушевлением рассказывал о казацком прошлом, в которое не все верили, некоторые жители Сарикёя его прозвали «казаком». Изучение истории оставалось на протяжении всей жизни большой страстью Севастьяна Феноген, и его можно назвать первым русским-липованином, который стал заниматься исследованием истории липованских сёл Добруджи. Севастьян Иванович является автором нескольких научных трудов, его книга «Сарикёй. Страницы истории» (издательство Критерион, Бухарест, 1998) – первая монография липованского поселения, составленная его жителем-липованином. В 1997 году был учреждён Фонд «Некрасовцы», инициатором и одним из основателей которого выступил Севастьян Иванович. Один из трудов Севастьяна Феноген был создан в соавторстве с дочерью Александрой, книга называется «Сарикёй, загадка XIX столетия» (издательство Критерион, Клуж, 2004), в которой рассказывается история села, на русском, на румынском и на английском языках. Практически все жители Сарикёя являются билингвами, в том числе и семья Феноген, одинаково хорошо владея и румынским, и русским языками. Александра училась в

румынской школе, но всегда интересовалась происходящим в России, смотрела российское телевидение, поэтому прекрасно знала русский язык (к тому же она - выпускница русско-английского отделения Бухарестского факультета иностранных языков). Клавдия Романовна говорит не на чистом русском языке, а на русско-липованском говоре, совмещающая в своей речи архаизмы, румынские, южнорусские и украинские слова (например, «трошечки» - немного, чуть-чуть).

Как пишет Севастьян Феноген, первые упоминания о Сарикёе встречаются ещё в 17 столетии, в 1651 году, в путевых заметках Евлия Чебели, где он пишет о селе Сарикёй как об очень большом татарском селе под названием Хергел, которое входило в состав поместья турецкого генерала Али-Гази паши. В 1618 г. турецкий генерал завещал село мусульманской мечети из крепости Баба-салтук (Бабадаг). В XVIII веке село меняет этнический состав и превращается в 1740 в некрасовский укрепленный городок. Казаки-некрасовцы (или игнат-казаки, как называли их турецкие власти, по имени Игната Некрасова – первого атамана) прибыли сюда на лодках из низовья р. Кубань по договорённости с Османской Империей. При поселении некрасовцев в Сарикёе, уже жившие там липоване, пополнили ряды казаков. После разорения запорожцами Дунавца, центра казачьих некрасовцев в Дельте Дуная и перемещения части некрасовцев в глубь Анатолии, некрасовцы основали свой центр в Сарикёе, и там он остался до отказа от казацкого круга, в 1864 году. После 1864 года многие некрасовцы стали называть себя липованами из-за враждебных отношений к ним властей и жителей соседних селений. Казаки-некрасовцы и липоване были очень близки друг другу в своих конфессиональных убеждениях, языке, культурно-бытовых традициях. Во время русско-турецкой войны

Икона Егора Никиты (Рогачевски)

Икона Романа Никиты

липованских иконографических изводов сюжеты с Богородицей. Среди работ Романа Егоровича встречается немало с изображением Божьей Матери. Такие иконы были в каждом

2004 г. Семья Феноген в Сарикёе
вместе с бабушкой

некрасовцев. В своей книге Александра Феноген размышляет о национальном духе, чувстве Родины и об ощущении кровного родства.

Александра Севастьяновна замужем за старовером, русским-липованином по отцовской линии, из Москвы, живут они в Бухаресте, но часто бывают в России. Семья Андрея Елменова переехала ещё в 1947 году из Сарикёя в с. Успех Астраханской области, куда была волна переселений липован после войны. Потом они жили в Ростове-на-Дону, а последние примерно 20 лет в Москве. Александра и Андрей приходятся друг другу четвероюродными братом и сестрой, у них был общий прадед, которого звали Елмен. Женившись на Александре, Андрей перебрался на родину своих предков, обратно в Румынию. У пары есть сын – восемнадцатилетний юноша Филип. Мальчик учился в единственной русской школе в Румынии, при посольстве РФ. Теперь он уже студент первого курса Политехнического университета. Филип одинаково владеет русским и румынским языками, у него много русских друзей. На каникулы он приезжает в Москву в гости к бабушке. Филип пока не сильно интересуется историей своих предков, но считает себя липованином, вместе с родителями и бабушкой ходит в церковь по праздникам. Наибольший интерес у юноши вызывает политика, он активно

изучает румынские политические партии. На youtube можно найти фильм «Сочинение о Родине», где Александра, Филип, Клавдия Романовна и некоторые жители Сарикёя рассказывают об истории и современной ситуации в своём родном селе.

Помимо Александры у Клавдии Романовны и Севастьяна Ивановича есть дочь Елена, которая, как и её сестра, живёт в столице Румынии, и работает переводчиком с русского и английского языков. Обе сёстры являются очень творческими людьми, Елена пишет стихи, а Александра картины, в том числе с родными пейзажами лимана Разин.

Брат Клавдии Романовны Штефан Никита жил в Бухаресте и работал инженером (умер в 2017 г.). Он был редким представителем мужской половины семейства Никита, кто не захотел освоить иконописное дело, но занимался написанием картин. У Штефана есть сын Октавиан, который тоже работает инженером (сейчас Октавиан с семьёй живут на Мальте) и дочь Татьяна, занимающаяся иконописью, что необычно. У старообрядцев считается, что женщине грех писать иконы (только монахини могут), поэтому традиционно именно мужская линия иконописцы. Татьяну крестили у липован, но она считает себя румынкой (по матери она румынка), а у православных румын женщины могут писать иконы. Татьяна изучала реставрационное дело в

румынском вузе и является в первую очередь реставратором, но и иконы пишет на заказ для церквей, в том числе Америки и Англии. Племянница Клавдии Романовны регулярно ездит в Великобританию писать иконы и преподавать византийскую иконопись.

Последние пару лет Клавдия Романовна живёт в Бухаресте, неподалеку от своих детей. Старинный дом, в котором прошла почти вся её жизнь, пришлось продать, чтобы он не пустовал, но, безусловно, семья Феноген всегда помнит о родных местах, время от времени навещая туда. Клавдия Романовна, Александра и Филип родились и всю жизнь провели в Румынии, тем не менее идентифицируют себя как русские, считают Россию исторической, второй Родиной и любят её всей душой. Как пишет А.С. Феноген в «Дневнике паломника»:

Александра, Филип и Андрей

«глубинная подсознательная память» - это то, что не даёт забыть историю своих предков. Такая любовь к России наблюдается у всех староверов, многие поколения живущих вдали от русской земли. Все они сохраняют старообрядческую веру, фольклор, любовь к России. Все русские-липоване хранят у себя в домах иконы. Большинство из них имеет и церковные книги – старинные и новые. Община русских-липован Румынии совместно с Белокрыницкой митрополией в Брэиле достаточно нередко печатают такие книги, как Псалтырь, Часовник и др. Во время летних каникул дети русских-липован учатся по ним церковнославянскому языку в приходской школе.

Александра и Елена Севастьяновны

Александра Феноген много лет живёт в Бухаресте, работает редактором в русской службе на румынском международном радио, около 20 лет ведёт рубрику «Русские-липоване в Румынии. История и современность». Александра считает себя русской-липованкой, активно участвует в жизни Общины русских-липован Румынии. Помимо книги, написанной совместно с отцом, авторству Александры принадлежат и другие труды - «Старообрядцы. История, мифология, литература» – на румынском языке, её кандидатская диссертация, а также «Дневник паломника» - своего рода дорожный дневник, в котором описывается необычное путешествие делегации предков некрасовцев из Сарикёя на Дон и Кубань, где в Левокумске (Ставропольский край) находится Музей

RASKOLUL ȘI STAROVERII ÎN PAGINILE REVISTEI *RUSSKII VESTNIK* DIN PERIOADA LUI M.N. KATKOV (1856-1887)*

Alexandr VARONA

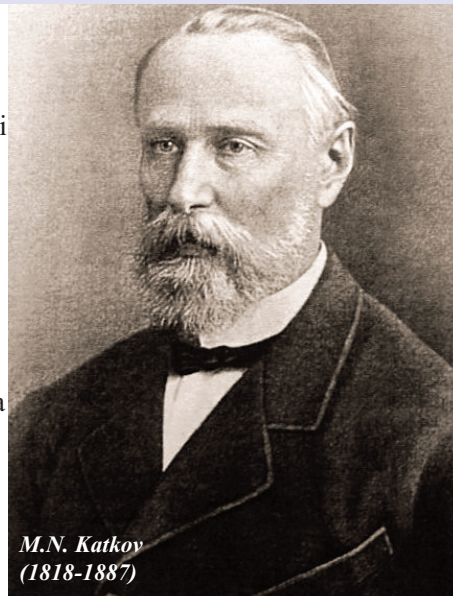
Problematika raskolului și a staroverilor a devenit tot mai prezentă în opinia publică din Rusia în primul deceniu al domniei lui Alexandru al II-lea, în condițiile începutului reazășării societății rusești după șocul înfrângerii din Războiul Crimeii (1853-1856), încheiat prin *Tratatul de Pace de la Paris*, semnat pe 18/30 martie 1856¹, în urma căruia s-a instituit în relațiile internaționale sistemul garanției colective a marilor puteri sau al concertului european.

Ce se înțelegea prin opinie publică la vremea respectivă și cine forma opinia publică? În primul rând, elita intelectuală, capabilă să-și exprime poziția față de realitățile socio-politice înconjurătoare și să explice problemele complexe de ordin socio-politic și moral ce frământau societatea și apoi, cititorii, publicul cărui i se adresa această elită și la cerințele și interesele cărui se raportau reprezentanții elitei. Cam de la sfârșitul anilor 1850, tema raskolului face obiectul polemicilor și discuțiilor găzduite de gazetele și revistele vremii, de diverse orientări social-politice, de la cele de stânga, cum erau cele editate la Londra de *Tipografia Rusă Liberă* a lui Alexandru Herzen, *Kolokol* și *Obșcee delo*², la cele conservatoare, *Moskovskie vedomosti* și *Russkii vestnik*, editate de M.N. Katkov.

Mihail Nikiforovici Katkov, personalitate marcantă a vieții publice rusești, mai puțin cunoscută astăzi, a fost, se poate spune, una din figurile cele mai proeminente și influente ale publicisticii ruse din a doua jumătate a secolului

al XIX-lea. Este considerat părintele publicisticii politice rusești sau, cum s-ar spune astăzi, al analisticii politice, adică părintele analiștilor politici din Rusia. Faima sa de ziarist/jurnalist politic excepțional a dobândit-o în urma articolelor publicate în *Moskovskie vedomosti* și *Russkii vestnik*³, în perioada *Revoltei poloneze* din anii 1863-1864⁴, pe tema statutului Poloniei și al relațiilor ruso-poloneze și, mai ales, a pretențiilor aristocrației și nobilimii (*šleahței*) polone de restaurare a vechii *Rzecz Pospolita*⁵ din vremurile sale de glorie, adică în granițele anterioare anului 1772.

Referitor la biografia lui Katkov, aceasta se găsește pe wikipedia sau pe alte site-uri de pe Internet, dar se cuvin a fi punctate câteva momente ce pot fi văzute ca repere în viața și cariera acestuia de jurnalist și formator de opinie, cum se spune astăzi. Cine a fost Katkov? De unde și cum a apărut în peisajul jurnalistic rusec? Mihail Nikiforovici s-a născut la Moscova la 1 noiembrie 1818, într-o familie de nobili, tatăl Nikifor Vasilevici, înnobilit pentru serviciu credincios în slujba statului, a murit când Mihail avea doar 5 ani (în 1823), așa încât a fost crescut de mama sa, Varvara Akimovna, născută Tulaeva. A terminat Secțiunea Istoric-Filologică a Facultății de Filosofie a

M.N. Katkov
(1818-1887)

Universității din Moscova, avându-i ca și colegi pe Feodor Buslaev⁶ și Iuri Samarin⁷. Katkov a debutat în presă în 1838, în revista *Moskovskii nabliudatel*⁸, cu o traducere a unui articol despre critica filosofică a unei opere artistice aparținând unui autor german, însoțită de un cuvânt introductiv propriu și cu o traducere în versuri a unor scene din piesa *Romeo și Julieta* a lui William Shakespeare. În anul următor, el se mută la St. Petersburg, unde începe colaborarea cu

Otecestvennye zapiski, însă curând, în 1840, în urma divergențelor de opinii cu **Visarion Belinski**⁹ și **Mihail Bakunin**¹⁰, pleacă într-o lungă călătorie în Europa, trecând prin Belgia, Franța, Germania, se întoarce în 1843 în Rusia, unde se apropie de cercul *slavofililor*¹¹. Din 1844 până în 1850 urmează o carieră universitară, la Universitatea din Moscova, în cadrul catedrei de filosofie, unde predă logica și psihologia, apoi istoria filosofiei. Din 1851, primește postul de redactor al revistei universitare *Moskovskie vedomosti*, iar din 1856 devine redactor la *Russkii vestnik*. În 1859 se întâlnește în Anglia cu Aleksandr Herzen.

Inițial, Katkov s-a rezumat doar la activitatea de redactor, însă, odată cu transformările începute în perioada ce s-a numit *Epoca marilor reforme* ale țării

*Textul de față reprezintă versiunea adaptată pentru publicare a comunicării susținute de autor în cadrul Conferinței metodic-științifice «Universul cărții ruse: coduri și decodări», organizate de Facultatea de Limbi și Literaturi Străine - Departamentul de Filologie Rusă și Slavă, în colaborare cu Asociația Profesorilor de Limba și Literatură Rusă din România și Comunitatea Rușilor Lipoveni din România, desfășurată în perioada 4-7 iulie 2019.

Note:

¹ *Tratatul de Pace de la Paris* a redus influența Rusiei în regiunea Dunării de Jos, prin impunerea cedării de către aceasta, în favoarea Principatului Moldovei, a trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Izmail (art. 20) și a creat condiții favorabile pentru unirea Principatelor Române, Moldova și Țara Românească (Valahia), ce a avut loc în 1859, prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn în ambele principate.

² „Kolokol” (Clopotul) – prima publicație revoluționară rusă, editată la Londra de A. Herzen și N.P. Ogariov, în perioada 1857-1867. „Obșcee vece” (Adunarea generală)- supliment la „Kolokol”, editat în perioada 1862-1864, la care a colaborat și V.I. Kelsiev, democrat-revoluționar rus apropiat de staroveri, inclusiv de rușii lipoveni din Dobrogea, cu materiale despre situația staroverilor și despre implicațiile politice ale acesteia.

³ „Moskovskie vedomosti” (Știrile Moscovei) – unul dintre cele mai vechi și mai populare ziare din Rusia,

fondat prin decret (ucaz) imperial al împărătesei Elizaveta Petrovna, în 1756, ca publicație aparținând Universității din Moscova, a apărut până în 1917, când și-a încetat apariția, la fel ca multe alte publicații din Rusia, ca urmare a evenimentelor revoluționare din epocă și a schimbării regimului politic din fostul Imperiu Rus;

„Russkii vestnik” (Mesagerul rus) – una dintre cele mai influente reviste literare și social-politice din Rusia celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. A apărut la Moscova în perioada 1856-1887, iar de la sfârșitul lui 1887 până în 1906, la Sankt Petersburg.

⁴ *Revolta poloneză din 1863-1864* sau *Insurecția din ianuarie* - a început la 10/22 ianuarie 1863 și a avut ca obiectiv restaurarea Republicii Polono-Lituaniene (*Rzecz Pospolita*) în granițele din 1772, fiind înfrântă de trupele ruse în 1864. A fost puternic marcată de atrocități ale insurgenților polonezi împotriva populației ruse (fapt ce a determinat dezaprobarea profundă a intelectualității ruse, chiar și a celei liberale, în mare parte, și schimbarea atitudinii opiniei publice din Rusia, favorabilă anterior, față de cauza națională poloneză) și de represalii sângeroase ale forțelor de represiune ruse împotriva insurgenților și susținătorilor acestora.

⁵ *Rzecz Pospolita* – traducere ad-litteram a termenului latin *Respublica* și desemnează sistemul politic al republicii nobiliare din Regatul Poloniei, unit cu marele Ducat al Lituaniei, în urma Uniunii de la Lublin din 1569, în care rolul principal îl avea nobilimea, atribuțiile regelui fiind mult diminuate.

⁶ Feodor Buslaev (1818-1897) – renumit filolog și folclorist rus, istoric al artei și literaturii, fondator al școlii mitologice în folcloristica și etnografia rusă a secolului al XIX-lea;

⁷ Iuri Samarin (1819-1876) – strălucit publicist, istoric și gânditor rus de orientare slavofilă, adept și susținător al reformelor profunde ale societății ruse din timpul domniei lui Alexandru al II-lea (1855-1881).

⁸ „Moskovskii nabliudatel” (Observatorul moscovit) - revistă din Moscova.

⁹ Visarion Belinski (1811-1848) – cunoscut publicist, teoretician al literaturii și cel mai important critic literar rus din prima jumătate a secolului al XIX-lea, promotor al realismului în critica literară, ideile și principiile sale fiind preluate și dezvoltate ulterior de intelectualitatea liberală și democrat-revoluționară.

¹⁰ Mihail Bakunin (1814-1876) – gânditor și revoluționar rus, teoretician al narodnicismului, considerat părinte al anarhismului, cu contribuții de maximă importanță pentru teoriile de stânga, socialiste.

¹¹ Slavofili – teoreticienii și adepții curentului slavofil în literatura și în gândirea filosofică și socială rusă a secolului al XIX-lea, ce scotea în evidență originalitatea, propriul drum al Rusiei, caracteristicile sale specifice în opoziție cu Occidentul. Printre cei mai cunoscuți slavofili se numără Alexei Homiakov, frații Ivan și Konstantin Aksakov, Ivan Kireevski, iar mai târziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Nikolai Danilevski, Konstantin Leontiev, Feodor Dostoievski și a.

Alexandru al II-lea, începută cu abolirea iobăgiei în 1861, Katkov se implică activ în dezbaterile pe teme politice, găzduite de *Russkii vestnik* și devine unul dintre cei mai importanți și influenți publiciști și politicieni ai vremii. A fost inițiatorul reformelor în sfera învățământului/educației, susținând componenta clasică a acesteia, adică predarea limbilor clasice (greaca și latina) și, în general, a disciplinelor umaniste. Din 1863, ia în arendă, împreună cu Pavel Leontiev¹², *Moskovskie vedomosti*, unde și lucrează ca redactor-șef. *Moskovskie vedomosti* devine sub pana lui Katkov cea mai citită publicație din Rusia, fiind comparată cu surata sa londoneză *Times* sau chiar numită *Times-ul rusesc*.

Pe lângă activitatea publicistică, Katkov s-a implicat și în sfera socială, mai ales în educație. A înființat în 1868 la Moscova *Liceul Cesarevici Nikolai*, în memoria fiului țarului, decedat în 1865, liceu care în 1869, prin înalt *ucuz imperial*, este pus sub patronajul țarului Alexandru, viitorul țar Alexandru al III-lea, și i se acordă statutul de gimnaziu clasic guvernamental.

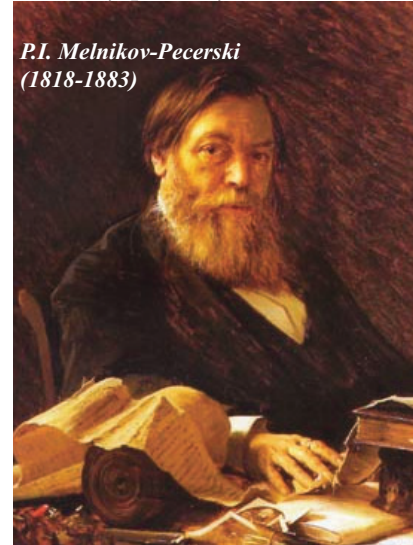
Influența lui Katkov asupra țarului Alexandru al III-lea este uriașă, orientarea conservatoare a politicii acestuia datorându-i-se în bună măsură acestuia, ca și lui K.P. Pobedonostev¹³. Moare pe 20 iulie 1887 la moșia sa Ramenskoe-Sadki, văduva acestuia, Sofia

Petrovna, primind o telegramă de condoleanțe foarte emoționantă din partea țarului.

Cum am scris și mai înainte, el a debutat și apoi a continuat în presă cu traduceri, mai ales din literatura germană: Heinrich Heine, Goethe și alții în *Otecestvennye zapiski*¹⁴, fiind responsabil de rubrica bibliografică. La *Moskovskie vedomosti* i-a adus pe istoricii T.N. Granovski¹⁵ și S.M. Soloviov¹⁶. Însă, copilul de suflet al lui Katkov, dacă se poate spune așa, a fost revista *Russkii vestnik*, care a devenit una din cele mai influente publicații literare, social-politice și de opinie în a doua jumătate a anilor 1850 și în anii 1860. E perioada de vârf a popularității revistei. Aici își publică Saltâkov-Șcedrin chiar în primii doi ani, 1856-1857, celebrele sale *Șchițe guberniale*, apoi Turgheniev își publică marile sale romane, *În ajun (Nakanune)* - 1860, *Părinți și copii (Otți i deti)* - 1862, *Fumul (Dîm)* - 1867, L.N. Tolstoi publică nuvela *Cazacii* - 1863 și romanul *Război și pace* (1865-1869) și, mai târziu, *Anna Karenina*. Dostoievski își publică în *Russkii vestnik* aproape toate romanele. Nikolai Leskov, Ivan Goncarov, S.T. Aksakov, A.N. Maikov, A.A. Fet sau F.I. Tiutcev își publică operele în revista lui Katkov. Dar nu numai marii scriitorii ruși sunt publicați în *Russkii vestnik*. Fiind și o publicație social-politică și de opinie, cum s-ar spune astăzi, aici

au văzut lumina tiparului lucrările istoricilor și filologilor, precum S.M. Soloviov, P.I. Melnikov-Pecerski¹⁷, F.I. Buslaev, Iakov Grot¹⁸, Ivan Zabelin¹⁹ ș.a..

Așa cum am arătat mai sus, Katkov și publicațiile sale au

P.I. Melnikov-Pecerski
(1818-1883)

devenit foarte cunoscute și foarte cerute de publicul cititor în perioada *Revoltei poloneze* din 1863-1864. Articolele sale au jucat un rol important în mobilizarea spiritului patriotic în societatea rusă. Insistența sa în rezolvarea efectivă a problemei poloneze l-a făcut foarte popular în rândurile elitei conservatoare și patriotice, și nu numai, îndepărtându-l însă de cercurile revoluționare și liberale, cu care cochetase până atunci.

Conceptiile sale conservatoare nu aveau cum să nu-l conducă spre abordarea temei raskolului și a mișcării starovere. *Russkii vestnik* sub conducerea lui găzduiește aproape număr de număr, în

perioada anilor 1860 și mai ales după răscola poloneză, un ciclu de studii și articole dedicate staroverilor, semnate de Melnikov-Pecerski și N.I. Subbotin²⁰. Dar nici Mihail Nikiforovici nu se dă în lături să scrie despre raskol și

N.I. Subbotin
(1827-1905)

staroveri, cu simpatie nedisimulată. Katkov, impresionat de loialitatea staroverilor față de țar și guvern în timpul *Revoltei poloneze*, se pronunță categoric împotriva politicii agresive față de staroveri, atât din partea guvernului, cât și din partea Bisericii oficiale. El vede rezolvarea problemei raskolului printr-un set de măsuri care să-i ajute, în opinia sa, pe adepții *Vechii credințe* să părăsească „rătăcirile” doctrinare și să fie convinși de necesitatea împăcării cu statul și cu Biserica sinodală. Aceași concepție îi este proprie și lui P.I. Melnikov-Pecerski și chiar și lui N.I. Subbotin, ...

Continuare în p. 18

¹² Pavel Leontiev (1822-1874) – filolog, doctor în literatură latină, membru-corespondent al Academiei de Științe din Sankt Petersburg, profesor emerit al Universității din Moscova, unul din fondatorii revistei *Russkii vestnik*, a contribuit cu articole dedicate mai ales reformei sistemului educațional din Rusia imperială.

¹³ K.P. Pobedonostev (1827-1907) – jurist de formație, om politic, publicist și istoric al Bisericii, ober-procuror al Sfântului Sinod în perioada 1880-1905, cunoscut pentru pozițiile sale ultra-conservatoare, reacționare, principalul ideolog al politicii conservatoare a țarului Alexandru al III-lea, considerat, mai ales de intelectualitatea liberală, drept „eminența cenușie” a guvernării din timpul domniei acestuia.

¹⁴ *Otecestvennye zapiski* – revistă literară din Rusia, editată la Sankt Petersburg în perioada 1818-1884. A avut o influență uriașă pentru viața literară și gândirea socială rusă a secolului al XIX-lea. La revistă au lucrat ca redactori

personalități de marcă ale vieții literare rusești a secolului al XIX-lea, precum Nikolai Nekrasov sau Mihail Saltâkov-Șcedrin, și au publicat nume mari ale literaturii ruse, precum Feodor Dostoievski sau Ivan Turgheniev.

¹⁵ T.N. Granovski (1813-1855) – istoric rus, specialist în istoria Evului Mediu. Este cel care a fundamentat cercetarea științifică a istoriei Occidentului medieval și al istoriografiei ruse, adept al curentului occidentalist pentru organizarea social-politică a societății ruse.

¹⁶ S.M. Soloviov (1820-1879) – unul dintre clasicii istoriografiei ruse din secolul al XIX-lea, autorul monumentalei *Istoriei a Rusiei* în 29 volume, ce se constituie și astăzi într-un model de scriere științifică a istoriei ruse. Deși occidentalist ca și convingeri politice, a fost apropiat și de slavofili, fiind în acord cu unele din ideile lor, mai ales în ceea ce privește religia și credința în forțele proprii ale poporului rus. Este tatăl filosofului religios Vladimir Soloviov, mult mai cunoscut în România grație traducerilor unor

importante opere ale sale, cum ar fi *Rusia și Biserica Universală* (Institutul European, Iași, 1994), *Îndreptățirea Binelui* (Humanitas, București, 1994) sau *Povestire despre Antichrist* (Humanitas, București, 1992, 2005).

¹⁷ P.I. Melnikov-Pecerski (1818-1883) – scriitor, publicist, etnograf și istoric al raskolului și staroverilor, funcționar al statului rus, cunosător al fenomenului starover, este cel care prin povestirile și romanele sale popularizează și promovează situația și modul de viață al staroverilor în literatura rusă. Opera sa dedicată fenomenului starover este studiată de literați, istorici, sociologi și etnografi, multe din tezele sale fiind valabile până în zilele noastre.

¹⁸ Iakov Grot (1812-1893) – filolog rus, profesor la Universitatea Imperială din Helsingfors (Helsinki), vicepreședinte al Academiei de Științe din Sankt Petersburg, autor al unor lucrări importante de ortografie. De asemenea, are contribuții semnificative în domeniul lexicografiei, dar și în cel al istoriei literaturii ruse.

¹⁹ Ivan Zabelin (1820-1909) – istoric și arheolog rus, fondator al curentului istorico-arheologic în istoriografia rusă, promotor al studiului și cercetării culturii materiale, a modului de viață, al arhitecturii populare, lucrările și scrierile sale fiind considerate model de acuritate și erudiție.

²⁰ N.I. Subbotin (1827-1905) – istoric al Bisericii Ruse, publicist, profesor al academiei teologice din Moscova, considerat specialist în problematica raskolului și a istoriei staroverilor, adversar constant al acestora, dar în limite rezonabile. Operele sale conțin informații de primă mână ce pot fi valorificate de cercetătorii fenomenului starover. Este cel care pune pentru prima dată în circuitul științific o mulțime de documente referitoare la staroveri, prin aceasta aducând la cunoștința opiniei publice ruse din a doua jumătate a secolului al XIX-lea texte de apologetică și polemică originale, apropiind astfel operele autorilor staroveri de publicul cititor interesat.

Primul arhiepiscop de Fântâna Albă, mitropolitul Ambrosie

Fragment extras din „*Scurta istorie a Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi*”/ *Краткая история Древлеправославной (Старообрядческой) Церкви* de F. E. Melnikov (editura „C.R.L.R.”, București; 2023, volumul II, pag. 400-416). Ediție îngrijită, tradusă, prefăcută și adnotată de prof. univ. dr. Leonte Ivanov din Iași; tehnoredactor: Leonard Lunguleac. Cartea a apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfinției Sale Leontie, Arhiepiscop de Fântâna Albă și București și mitropolit al tuturor credincioșilor de rit vechi. Cei interesați de achiziționarea volumului II din *Scurta istorie...* pot lua legătura, după Săptămâna Luminată, cu secretariatul CRLR (office@crlr.ro / nr. tel.: 021-3120994).

Fiodor MELNIKOV

Pe delegații de la Fântâna Albă nu i-a tulburat câtuși de puțin acea împrejurare, cum că era posibil să se unească cu Biserica Ortodoxă de Rit Vechi un asemenea arhiepiscop grec, care să nu cunoască nici limba rusă, nici slavona, deoarece ei știau prea bine că vechea Biserică rusă, încă de pe vremea lui Vladimir, pe parcursul a cinci secole, a fost cârmuită de mitropoliți greci, dintre care mulți nu știau nici rusa, nici slavona¹. De aceea, Pavel și Alimpie au ajuns la Constantinopol, cu speranța întemeiată că anume aici vor găsi episcopul atât

de necesar Ortodoxiei de Rit Vechi². Doar că prima lor încercare s-a dovedit lipsită de succes. Ei s-au adresat unui episcop grec (din păcate, numele acestuia nu ne este cunoscut) și l-au convins de deplina cucernicie a Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, iar acesta a fost de acord să primească cinul de episcop starover, dar să păstreze, totuși, legătura cu Biserica greacă și să-i împărtășească ritualurile. Călugărul Pavel i-a explicat atunci că trebuie să renunțe definitiv la credința și ritualurile greșite ale grecilor, să părăsească însăși Biserica greacă, de vreme ce se afla în rătăcire, și să se alăture Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, potrivit cerințelor canoanelor bisericești, „ca să nu amestece dulcele cu amarul”, după expresia lui Pavel. „Pe loc acela a scuturat din mâini”. Această primă abordare a delegaților noștri dezvăluie dintru început caracterul intențiilor și tacticii lor³. Fără niciun fel de vicleșug ori șiretenie, ei au anunțat în mod cinstit, direct și sincer, că episcopul înduplecat va trebui să treacă în sânul Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, ca în adevărata Biserică, potrivit convingerii sale sincere, și să părăsească biserica nedreaptă, în care se afla atunci. Cei doi călugări făceau o veritabilă lucrare apostolească.

Atât în această lucrare, cât și în atitudinea lor față de autoritățile turcești și față de alte persoane, precum și în deplasări și în demersurile de tot felul întreprinse de aceștia,

un ajutor esențial le-a acordat vestitul lider ortodox de rit vechi, Osip Semionovici Goncarev⁴, trăitor în afara Rusiei, ataman al cazacilor, care avea în Turcia numeroși prieteni și binefăcători, bun cunoscător al limbii acestora, „un om (după cum îl caracterizează Subbotin) inteligent și subtil, deosebit de activ și plin de inițiativă”⁵. La recomandarea lui, delegații de la Fântâna Albă au căpătat ajutorul, în relația cu episcopii greci și cu autoritățile turcești, unui traducător remarcabil – Konstantin Efimovici Ognjanović, „sârb de origine, ce slujea pe lângă Patriarhia din Țarigrad, o persoană cu multă știință de carte și bun cunoscător al mai multor limbi”. Prin colaborarea și ajutorul acestor persoane, celor doi călugări le-a fost ușor să se orienteze într-un oraș atât de întins și, totodată, atât de încălzit, în care se vorbeau multe limbi, precum Constantinopolul.

La indicația prietenilor din Țarigrad, călugării Pavel și Alimpie s-au adresat unui alt ierarh grec, mitropolitul de Bosnia, Ambrosie.

Putem afirma cu curaj că nu există despre nici un alt vlădică atâtea date certe și de amănunt, ca despre acest mitropolit, căci despre el au adunat ulterior informații și au cules mărturiile trei dintre cele mai puternice state de atunci: Rusia, Austria și Turcia. De privirea pătrunzătoare a celor ce-au

¹ În *Răspunsurile din Pomorie*, sunt enumerați câțiva dintre mitropoliții greci care au stat pe scaunul de la Kiev: grecii Nikifor și Nikita, pe timpul lui Vladimir Monomahul, grecii Kliment-filosoful și Konstantin, în vremea domniei lui Gheorghi Dolgoruki, grecul Maksim, pe când domnea Danila Aleksandrovici, grecul Fotie, în timpul lui Vasili Dmitrievici și alții pe vremea altor cneji (Răspunsurile 5 și 9). Istoricul contemporan nouă, prof. A.V. Soloviov, remarcă faptul că, în Vechea Rusie de până la năvălirea tătară, au existat doar două cazuri de episcopi ruși, aleși mitropoliți de Kiev – Illarion, în 1051, și Kliment Smoliatic, în 1147, dar și aceștia numiți fără consimțământul patriarhului de Constantinopol. Istoricul Golubinski numără 24 de mitropoliți de la creștinarea Rusiei până la jugul tătar. Dar „...putem crede că” – adaugă prof. Soloviov, – „în afara celor două cazuri deja menționate, toți ceilalți mitropoliți proveneau din rândul grecilor”. Firește, nu le-a venit ușor să-și însușească deodată limba rusă, iar acest lucru îi îndepărta puțin de turmă// „Pravoslavni put”, 1939, fasc. I, p. 31-32; *Răspunsurile din Pomorie* semnaleză faptul că și alte tronuri arhieresti ale Bisericii Ruse „de episcopi greci erau ocupate: Sf. Arsenie, episcop de Suzdal’, care la greci fusese de Elason; Nectarie de Vologodsk – arhidiacon al patriarhului Constantinopolului; Iosif de Solun, care trăitor pe lângă pristolurile de la Suzdal’, slujind întotdeauna liturghia” (răspunsul la întrebarea 60).

² O comparație interesantă găsim la ilustrul și extrem de originalul filosof rus, N. Fiodorov: „Acceptarea Patriarhiei de la greci”, – spune acesta, – „sfințirea de către Teofan a lui Filaret este cu totul asemănătoare căutării unui arhiepiscop de către schismatici și primirea de către aceștia a lui Ambrosie”. Nikolai Fiodorov, *Filosofia obșcego dela / Filosofia lucrului comun*, vol. I, p. 475. [Nikolai Fiodorovici Fiodorov (1829-1903) – filosof mistic, futurolog, unul din întemeietorii cosmismului rusesc. Persoană enigmatică, n-a dorit să devină celebru grație scrierilor sale, pe care le publica adesea sub pseudonim ori le lăsa să circule în manuscris, după cum

n-a dorit nici să primească bani pentru munca sa. Ca urmare, lucrările acestuia vor fi adunate de câțiva prieteni în volum, după moartea gânditorului rus, și tipărite sub titlul *Filosofie lucrului comun*: primul tom a apărut în 1906; cel de-al doilea, în 1913. Ideile sale se regăsesc în creația scriitorilor Fiodor Dostoievski, Lev Tolstoi, Vladimir Soloviov, Andrei Platonov.]

³ Diaconul M. Cic’kin redă, din spusele călugărului Alimpie, în felul următor impresia avută în urma discuțiilor cu episcopul grec: acesta din urmă «ar fi primit cu plăcere să fie episcop al staroverilor, dacă va consimți la aceasta patriarhul de Constantinopol. Însă călugărul Pavel i-a spus în mod hotărât: „Ne dorim ca episcopul să vină la noi după propria-i convingere, potrivit propriei voințe, fără niciun fel de formalități...” „Avem nevoie de un episcop autocrat și de sine stătător”, – s-a străduit călugărul Pavel să-i explice interlocutorului său și să-l convingă de faptul că ortodoxii de rit vechi, la care este invitat să adere, sunt cei mai vechi creștini cucernici. Cu toate acestea, episcopul a rămas de neclintit în convingerile sale și chiar i-a amenințat pe cei doi mesageri ai staroverilor că-i va preda autorităților locale». M. Cic’kin, *Vospominania/ Amintiri*, Moscova, 1885, p. 45, ediția Subbotin.

⁴ Osip Semionovici Goncarev (Goncare sau Gancear) se născuse la Sarichioi, în Dobrogea, cel mai probabil în anul 1796. În afara ajutorului acordat delegaților de la Fântâna Albă, călugării Pavel și Alimpie, acest ataman a călătorit la Paris, unde a fost primit de ministrul de Interne și prezentat împăratului Napoleon, apoi, la Londra, spre a se întâlni cu Herzen și Ogariov; a obținut, în 1864, schimbarea statutului cazacilor nekrasoviști, care au fost eliberați de obligația militară, devenind plători de dări, asemenea celorlalți supuși ai sultanului; a obținut permisiunea împăratului Rusiei pentru înălțarea la Ismail, iar apoi la Hvalânsk (gubernia Saratov), a unor biserici ortodoxe de rit vechi. Va muri în 1879, și nu un an mai târziu, după cum consenmează, în nota de mai jos, autorul acestei cărți.

⁵ Profesorul Subbotin, iar după el și mulți alți acuzatori ai ierarhiei starover, remarcă cu malițiozitate că, în problema

aderării arhiepiscopului grec la Ortodoxia de Rit Vechi, s-au implicat tot felul de „binefăcători” – emigranți polonezi, „pani” și alți dușmani ai Rusiei. De aici, concluzionează aceștia, însăși ierarhia ortodoxă de rit vechi e ilegală și supusă îndoielii. Doar că uitau să adauge faptul că însăși patriarhia de la Constantinopol și întreaga ierarhie grecească, precum și Biserica greacă în totalitatea ei, ființau pe atunci destul de liber, după cum ființează și acum, nu datorită creștinilor, ci mahomedanilor, autorităților turcești. Și apoi, cu ce sunt ei mai presus de emigranții polonezi ori de „felurii pani”? Ortodocșii de rit vechi, căutându-și scăpare de prigoana și caznele autorităților „pravoslavnice” și chiar a „sfinților episcopi pravoslavnici”, s-au ascuns de aceștia chiar și printre chinezi ori prin triburile sălbatice din Siberia și din Nord, găsind acolo adăpost și pavază în fața prigonitorilor „pravoslavnici”. Nu cumva, din această pricină, însăși salvarea lor fusese supusă îndoielii și ilegală? În timpul fugii din fața prigonitorilor de astăzi din Rusia, printre aceștia figurând și arhiepiscopii ortodocși, și mitropoliți, fugarii noștri s-au folosit de tot felul de „binefăcători”. Au fost și polonezi, și tătari, și evrei, și tot felul de „ajutoare”, „călăuze” și „susținători” de toate neamurile. Despre războinicul Osip Semionovici se cuvine să adăugăm că, ajungând la adânci bătrânețe, acesta s-a mutat în Rusia, iar aici, la Mănăstirea ortodoxă de rit vechi din Ceremsan, pe Volga*, s-a stins din viață în 1880, după ce fusese tuns călugăr, sub numele Ioasaf.

[*] Mănăstire de călugări cu hramul Adormirea Maicii Domnului (Sveato-Uspenskiî starobreadceskiî mujskoi monastâr’) din Hvalânsk, întemeiată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de arhimandritul Serapion (Semion Ignatiev Abacin, 1823-1898), care trecuse până atunci pe la mai multe mănăstiri starover, inclusiv din provinciile dunărene și din Dobrogea. Împăratul Alexandru al II-lea a aprobat cererea înaintată de Osip Goncarev, de a li se permite construirea unei biserici în incinta așezământului monahal. Biserica cu două altare s-a construit între anii 1879 și 1881, fiind sfințită după moartea fostului ataman al cazacilor nekrasoviști; în ea s-a slujit până în 1918, când mănăstirea a fost închisă și devastată de autoritățile bolșevice.

cercetat viața lui Ambrosie n-a scăpat nici o trăsătură a biografiei acestuia, nici unul din faptele activității sale ierarhice.

Ambrosie s-a născut în anul 1791 și, la botez, a primit numele Andrei⁶.

Tatăl său era preot în orașul Enos⁷, al 22-lea iereu din familie, iar pe fiul său a hotărât să-l îndrume de asemenea către serviciul ierarhic bisericesc.

După ce a terminat școala teologică corespunzătoare, Andrei s-a însurat la douăzeci de ani și a fost hirotonisit preot de către mitropolitul de Enos, Matfei⁸. Doar că, la trei ani după aceea, a rămas văduv și, după ce a slujit încă trei ani ca preot paroh, s-a tuns călugăr, primind numele Ambrosie. Avea pe atunci 27 de ani.

IPS Ambrosie
(1791-1863)

Mitropolitul Matfei l-a luat pe lângă sine în casa mitropolitană. În 1823, a fost ales starețul Mănăstirii Sfintei Treimi de pe Insula Halki⁹. Aici, el a intrat în atenția patriarhului Constantius al Țarigradului, care l-a transferat mai aproape de capitală, numindu-l paroh-șef al Bisericii Mecarevmsk¹⁰, ce se află pe Bosfor, iar apoi l-a luat chiar la Patriarhie, într-o funcție de toată răspunderea, cea de „protosinghel al Marii Biserici”¹¹. Aici, Ambrosie se găsea pe calea directă ce duce la cinul de arhieru. În 1835, moare mitropolitul de Bosnia, Veniamin, iar Ambrosie a fost trecut printre candidații la episcopie pentru catedra devenită vacantă. Reunit cu acest prilej, Sfântul Sinod Patriarhal, prezidat de patriarhul Grigorie și compus din arhierii de Efes, Hrisanf, de Ankirsk, Gherasim, de Sofia, Paisie, și de Iraklia, Dionisie, dispunând și de împuternicirea arhierelui de Nicomidia, Panaret, „l-a ales și l-a preferat înaintea tuturor celorlalți pe el, preainvățatul și marele protosinghel al Sfintei Biserici a lui Hristos, domnul Ambrosie, ca destoinic a primi cinul de arhieru înainte-

stătător și cârja pastorală a Sfintei Mitropolii a Bosniei”, după cum mărturisește gramota de numire din 9 septembrie a aceluiași an, 1835.

L-a hirotonisit în această demnitate însuși

patriarhul Grigorie împreună cu toți arhierii menționați. După care, mitropolitul Ambrosie s-a îndreptat către catedra sa din Bosnia.

Bosnia era o regiune slavă din componența Imperiului turc de atunci, populată cu sârbi; însă prin sârbi înțelegem aici toate neamurile ortodoxe sârbești: bosniaci, herțegovini, dalmațieni, muntenegreni, sloveni, grâniceri de la marginea imperiului¹² ș. a. Toate aceste neamuri se exprimau într-o limbă slavă, iar slujbele religioase erau săvârșite după cărți slavonești, tipărite adesea în Rusia, la Moscova. Printre aceste populații slave și-a început slujba arhierescă noul mitropolit. Situația arhipăstorului în această regiune, precum, în genere, în ținuturile slave ale Turciei, era deosebit de dificilă: trebuia să fie ori de partea autorităților turcești, care, prin dările apăsătoare și tot felul de samavolnicii, sleiau poporul de puteri, circumstanță în care ajungea să fie urât de propria-i turmă, ori să fie de partea mulțimii asupra și, prin aceasta, să devină el însuși victima dușmăniei și abuzurilor guvernului turc. Arhierii fanarioți trimiși din Constantinopol ieșeau cu ușurință dintr-o asemenea situație dificilă: ei treceau de partea asupritorilor turci și, laolaltă cu aceștia, jecmăneau poporul și, din această pricină, erau detestați de turma păstorită. „Însă mitropolitul Ambrosie” – dăm glas cuvintelor profesorului Subbotin, – „s-a dovedit o excepție printre vlădicii fanarioți ai Bosniei. Om prin natura lui bun, el nu putea să privească cu indiferență situația jalnică a poporului

păstorit – s-a ridicat de partea lui și, după posibilități, s-a străduit să le ușureze greutățile. Era un fenomen atât de neobișnuit, într-atât contrazicea opinia ce s-a conturat din vechime în rândul mulțimii cu privire la arhierii greci, încât oamenii nici nu-l recunoșteau pe Ambrosie de grec: s-a înrădăcinat zvonul că ar fi get-beget slav, și anume bulgar. Iată memorabilele cuvinte, înscrise într-unul din letopisețele bosniace: „Acest vlădică fusese un om sfânt, s-a îngrijit mult de oamenii sărmani. Bulgar de neam, nu era câtuși de puțin iubitor de arginți și se îngrijea doar ca norodul să trăiască în tihnă, ca norodul să nu sufere nedreptăți¹³”. Bazându-se pe fapte reale, certe, Subbotin confirmă faptul că „Ambrosie s-a dovedit, într-adevăr, un om capabil să apere interesele poporului, chiar fără să țină seama de pericolul ce-l păștea pe el însuși”. Cu adevărat a fost „un păstor bun, dedicat sufletește oamenilor săi”. Din această pricină, autoritățile locale turcești au ajuns să-l urască, l-au denunțat conducerii centrale, cum că nu doarec un asemenea vlădică, iar guvernul turc i-a cerut patriarhului să îndepărteze de la catedră un asemenea mitropolit.

Cinci ani bătuți a slujit mitropolitul Ambrosie în scaunul arhieresc al Bosniei, serviciul său fiind cu adevărat pastoral, apostolic, de sacrificiu. Pe un astfel de episcop de excepție Patriarhia ar fi trebuit să-l apere din răspuțeri de atacurile venite din partea turcilor. Doar că, la pristolul patriarhal, slujea pe atunci Antim al II-lea, om cu caracter slab, care s-a adaptat dorințelor guvernului turc. Ca urmare, pe 12 septembrie 1840, s-a emis ordinul patriarhului, prin care mitropolitul Ambrosie era chemat de la catedra Bosniei la Constantinopol. Aici, el s-a vărsat în șirul arhierilor fără episcopie, care, primind pensie din partea Patriarhiei și participând adesea la slujbele patriarhale, așteptau o nouă numire în scaunele ce se eliberau. În momentul în care în fața lui s-au prezentat delegații de la Fântâna Albă, călugării Pavel și Alimpie, Ambrosie s-a dovedit fără catedră. Pronia Cerească,

⁶ În toate documentele ajunse până la noi, numele de mirean al lui Ambrosie era Andrei. Însă Subbotin, pe baza a nu știu cărei vești tainice, pe care, chipurile, i-ar fi dat-o fiul mitropolitului Ambrosie, la șapte ani după moartea acestuia din urmă, afirmă că numele de mirean al acestuia nu era Andrei, ci Amirei*. Iar acest lucru – Doamne, Dumnezeule! – se pune într-un condamnarea ierarhiei ortodoxe de rit vechi. Firește, în Subbotin nu poți să crezi: a fost de atâtea ori prins cu minciuna. Dar, să admitem că ar fi adevărat, și atunci cum să procedăm cu mulțimea de sfinți din vechime, care toată viața lor au purtat numele unor zei păgâni și chiar în calendarele bisericești ale sfinților au fost trecuți cu aceste nume păgâne. Iată, spre exemplu: numele Apolinarie (23 iulie) e închinat zeului păgân Apollo; Apollon (5 iunie), care înseamnă „ucigaș”, este numele unui zeu păgân; Afinodor (7 decembrie) – înseamnă „darul zeiței Athena”; Dimitrian (20 iunie) înseamnă „închinat zeiței fertilității”; Dionisie (10 și 15 martie) este zeul vinificației; Dioscor (21 aprilie) înseamnă „fiul lui Zeus”; Ianuarie (21 și 28 aprilie) este zeul Ianus și mulți alții asemenea. La fel și în privința numelor feminine: Augusta, Apolinaria, Isidora, Iunia, Muza și altele.

[*] Ambrosie era grec de origine, numele său de mirean fiind Αμοιρέας Παπαγεωργόπουλος (Amiréas

Papageorgopulos).

⁷ Vechiul oraș grecesc, Enos (gr. *Αίνος*; turc. *Enez*) este situat în N-V Turciei de astăzi; vreme de un secol (1355-1456) s-a aflat sub stăpânire genoveză, după care a fost cucerit de sultanul Mehmed Fatih, intrând în componența Imperiului otoman. Și în prezent, populația orașului e majoritar grecească.

⁸ Ce coincidență uimitoare: Sfântul mucenic Avvakum-protopopul a fost și el hirotonisit diacon la 21 de ani, iar peste alți doi, ridicat la cinul de preot.

⁹ Halki (gr. *Χάλκη*) – insulă în Marea Egee, arhipelagul Dodecanez, în apropierea Insulei Rodos. Atestat documentar în anul 477 î. H., ostrovul a fost stăpânit de-a lungul timpului de romani, arabi, venețieni și genovezi, pentru ca, din 1523, să intre în componența Imperiului Otoman, iar după Cel de-al Doilea Război Mondial, să fie cedat Greciei.

¹⁰ În original, *Mekarevmskaia terkov*.

¹¹ Hagia Sofia („Sfânta Înțelepciune”) din Istanbul.

¹² În rs., *graniceari* – denumire ce se dădea trupelor neregulate de la marginea celor două imperii ce se învecinau, otoman și habsburgic. Erau, în genere, alcătuite din sârbi și croați.

¹³ N.I. Subbotin, *Istoria Ierarhiei de la Fântâna Albă*,

vol. I, p. 365. Subbotin face trimitere la *Letopisețul Bosniei* al Stakei Skenderova*, tipărit în „Zapiski Imperatorskogo russkogo geograficeskogo obșcestva”/ „Analele Societății Imperiale Ruse de Geografie”, vol. XIII, și, sub linie, reproduce cuvintele originale din acest *Letopiseț* în limba sârbă. Despre acest *Letopiseț*, v. revista „Țerkov”, № 43/1913, p. 1035-1038.

[*] Staka Skenderova (1828-1891) – călugăriță ortodoxă sârbă, învățătoare, fondatoarea primei școli pentru fete din Bosnia, inaugurată la Sarajevo în 1858, pentru aprobarea căreia a fost în audiență la sultanul Abdul-Aziz. La îndemnul consulului rus Alexandr Hilferding, Skenderova a scris *Ljetopis Bosne 1825-1856*, al cărui original s-a pierdut, din fericire, după ce Hilferding apucase să-l includă în cartea sa, *Puteșestvie cerez Herțegovinu, Bosniu i Staruiu Serbiu / Călătorie prin Herțegovina, Bosnia și Vechea Serbie* (S.-Pb., 1859. În 1970, va întreprinde un îndelung pelerinaj pe Pământul Sfânt, prilej cu care se va călugări. Moare în urma unui accident, pe 26 mai 1891, strivită de o căruță, ai cărei cai speriați pătrunseseră în mulțimea în care se afla și Skenderova.

în care cu atâta ardoare credea Pavel, iar cu ea întreaga Biserică Ortodoxă de Rit Vechi, i-au predestinat un serviciu cu mult mai slăvit decât cel de la catedra mitropolitană a Bosniei, dar, de aceea, de mai mare răspundere și mult mai spinos: acolo avea conflicte doar cu pașii turci din părțile locului, dincoace el va avea de-a face cu puternicii împărați ai celor mai mari imperii.

Ambrosie le-a plăcut dintru început delegațiilor noștri prin seriozitatea, încrederea și atenția cu care le-a ascultat propunerea. O fascinație aparte trezea și chipul său sincer și frumos, cu ochi mari și inteligenți. A-l convinge pe mitropolitul Ambrosie de justetea Ortodoxiei de Rit Vechi a fost foarte ușor, îndeosebi în privința adevăratei vechimi a semnului crucii cu două degete, despre care mărturisesc vechile cărți grecești și vechile icoane, aflate încă din abundență în Răsărit. „Și au început discuțiile”

– povestește profesorul Subbotin. „Pavel i-a vorbit lui Ambrosie, desigur, prin intermediul lui Ognjanović, despre dogmele credinței, despre tainele bisericești, despre riturile și datinile Sfinților Părinți, pe care ortodocșii de rit vechi le-au păstrat neschimbate. Ambrosie l-a ascultat cu toată atenția și a găsit că, în învățătura staroveră, așa cum i-a prezentat-o Pavel, nu există într-adevăr nimic potrivit Ortodoxiei”¹⁴. A fi ortodox de rit vechi înseamnă a fi cu adevărat pravoslavnic, despre nici un fel de trădare a Ortodoxiei nu putea fi vorba aici. În această privință, Ambrosie avea dreptate. Însă el nu putea înțelege diferența dintre Biserica de Rit Vechi și cea greco-rusă. Acest lucru l-a determinat pe călugărul Pavel să-i scrie lui Ambrosie o lucrare destul de întinsă, în care nu doar că a demonstrat caracterul eronat al noilor rituri din Biserica greco-rusă, dar și în privința trecerii mitropolitului Ambrosie la catedra de la Fântâna Albă a fost la fel de sincer, ca și în discuția directă cu el, ca și în propunerea făcută primului episcop grec, pentru ca „să nu se amestece dulcele cu amarul”. „Unirea cu Biserica”, – scria deschis Pavel, – „trebuie să fie în conformitate cu pravilele Sfinților Părinți, iar acest lucru trebuie făcut fără nici o obiecție”. Lucrarea lui Pavel, fundamentată și extrem de convingătoare a produs asupra lui Ambrosie impresia așteptată și el aproape că a consimțit să se unească cu Biserica Ortodoxă de Rit Vechi. L-a tulburat însă o împrejurare neprevăzută. În timp ce se desfășurau discuțiile cu delegații staroveri, Ambrosie continua să meargă la Patriarhie la slujbe și lua parte, alături de alți arhierii, la ceremoniile solemne de acolo, chiar la hirotonirea unor noi episcopi. În timpul uneia din aceste vizite la Patriarhie, mitropolitul l-a întrebat pe un „om învățat”, aducând vorba de departe: „Dar ce fel de oameni sunt ortodocșii de rit vechi?” Acela i-a răspuns: „Eretici nu sunt, doar că în reprezentarea cu degetele a Sfintei Treimi, cu degetul mic micșorează egalitatea Sfântului Duh”. Oricât de absurd a

fost răspunsul acestui „învățat”, a reușit totuși să-l tulbure profund pe Ambrosie și acesta a devenit „neîncrezător față de toate explicațiile și dovezile prezentate mai înainte de mesageri, de neînduplecat, temându-se numai ca nu cumva să fie ispitit într-o credință falsă”. Doar că acest fapt i-a oferit prilejul călugărului Pavel să scrie pentru Ambrosie o nouă lucrare, în care, după

Călugării Pavel și Alimpie.
Portrete din a doua jumătate a sec. XIX.
(sursa: klintsy-portal.ru)

expresia lui Subbotin, „s-a prezentat cu toate armele erudiției schismatice”. Doar că această erudiție nu s-a exprimat câtuși de puțin în cine știe ce „schismă”, ci în expunerea nenumăratelor dovezi în folosul vechimii semnului crucii cu două degete și în deslușirea dogmatică a reprezentării simbolice a acestuia. O dovadă deosebit de convingătoare pentru mitropolitul Ambrosie a fost mărturia cărții *Pidalion – Nomocanonul grecesc*, obligatorie pentru orice slujitor al altarului grec, editată cu deosebire tâlcuiri puțin înainte de Sinodul de la Constantinopol. În ea, și anume la tâlcuirea pravilei 91 a Sf. Vasile cel Mare, în care e vorba despre semnul crucii, se spune că vechii creștini, mai exact, cei de pe timpul Sf. Vasile, își făceau altfel semnul crucii, față de creștinii de astăzi, ei se acopereau cu semnul crucii cu două degete; totodată, se făcea trimitere la teologul grec din secolul al XII-lea, Sf. Petru Damaschinul. Pavel i-a prezentat mitropolitul Ambrosie și *Psaltirea* cu completări¹⁵, editată pe timpul patriarhului Iosif¹⁶, pe care a găsit-o la staroverii nekrasoviști din Mainos, localitate din Anatolia, pe țărmul Mării Negre. În privința semnului cu trei degete, Pavel a demonstrat că, în reprezentarea acestuia, cu trei degete inegale se înfățișează în mod incorect egalitatea Chipurilor Sfintei Treimi; pe bază de argumente, a dovedit și faptul că nu poate fi acceptat nici așa-numitul semn al numelui¹⁷. Această din urmă lucrare l-a convins definitiv pe mitropolitul Ambrosie de dreptatea Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi și de răstăcirile Bisericii greco-ruse. Cu toate acestea, mitropolitul continua să oscileze și nu-și dădea acordul definitiv de a se uni cu Biserica Ortodoxă de Rit Vechi ca Biserică Adevărată a lui Hristos. Doar o viziune miraculoasă, pe care a avut-o mitropolitul ulterior, l-a făcut să-și dea acceptul pentru această unire.

S-a petrecut această viziune așa cum povestește călugărul Alimpie: «Am hotărât», – relatează acesta, – «să mergem încă o dată la mitropolitul Ambrosie și, dacă nici de data aceasta nu-și va da acordul, să-i spunem că-l vom părăsi pentru totdeauna. Dar ce s-a întâmplat? Când am ajuns la mitropolit, am remarcat că el parcă ne aștepta și ne-a primit cu multă blândețe, ne invitat să ne așezăm și primul a deschis discuția: „Sunt de acord să merg la voi, însă pot să-l iau cu mine și pe fiul meu ori nu este posibil?” (Fiul acestuia avea o slujbă la Constantinopol, într-o comisie a socrului său)¹⁸. Din câte se pare, mitropolitul ar fi fost de acord să-l lase singur la Constantinopol. Ne-am uitat cu mare uimire, eu și călugărul Pavel, unul la altul: cum de oare, contrar așteptărilor noastre, s-a hotărât Ambrosie să accepte propunerea noastră. Parcă nu ne venea să dăm

crezare sincerității convingerilor sale, așa că ne-am hotărât să-i punem următoarea întrebare: „Cum se face, Preasfinția Voastră, că astăzi sunteți gata să ne acceptați propunerea, iar ieri, când v-am prezentat toate argumentele noastre, n-ați fost de acord?” „Ieri, în timp ce vă petreceam”, – răspunse Ambrosie, – „mă preocupa gândul: oare e bine ceea ce mi se propune? Cu acest gând în minte, după ce mi-am spus rugăciunea, m-am și culcat. Însă nici n-am apucat să adorm, când, deodată, mi-a apărut în față, în lumină, chipul unui bărbat, aidoma unui sfânt, și mi-a spus: „De ce stai atât de mult pe gânduri. Aceasta este o lucrare măreață, pe care Dumnezeu a hotărât s-o săvârșești și să suferi din partea țarului rus”. La ultimele cuvinte, „să suferi”, am tresărit și m-am dezmeticit, însă nu mai era nimeni, doar în cameră mai stăruia o lumină, care dispărea încet, de parcă cineva ieșea cu o lumânare aprinsă. Inima mi-a fost cuprinsă și de frică, și de bucurie, așa încât, de extaz, întreaga noapte mi-am petrecut-o, fără să ațipesc, în rugăciunile mele către Dumnezeu, și am hotărât să vă dau deplinul meu acord; căci dacă acest lucru are binecuvântarea lui Dumnezeu, noi suntem obligați să-l săvârșim cu bucurie”. De la cele povestite, și eu cu călugărul Pavel fuseserăm cuprinși de extaz», –

¹⁴ N.I. Subbotin, *op. cit.*, p. 379.

¹⁵ În original, *Sledovannaia psaltăr'*, o psaltire necesară pentru oficierea anumitor slujbe religioase.

¹⁶ Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Iosif (pe numele de mirean, Ignati Diakov) a fost Întâistătătorul Bisericii acelei țări în perioada 1642-1652 și s-a remarcat îndeosebi prin intensa activitate de editare de carte și prin întemeierea aceluia cerc al „răvniților evlaviei”, din care a făcut parte, printre alții, și protopopul Avvakum. Cărțile tipărite pe timpul său au fost ultimele recunoscute de ortodocșii de rit vechi și reeditate de aceștia ulterior.

¹⁷ Adică semnul ce rezultă din împreunarea degetelor întru numele sfânt.

¹⁸ Fiul său, Gheorghii, l-a urmat, după cum se știe, la Fântâna Albă, iar apoi în exil, la Cejle. El l-a înmormântat pe mitropolit la Trieste (Italia), după pristăvirea acestuia, pe 30 octombrie 1863.

își încheie călugărul Alimpie istorisirea¹⁹.

Nu poate fi nici cea mai mică îndoială, că acel bărbat „asemenea unui sfânt”, care i-a apărut mitropolitului Ambrosie, era Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni, la ajutorul căruia, de la o vârstă fragedă, călugărul Pavel apela întotdeauna și care de atâtea ori l-a salvat în împrejurări grele, îndrumându-l și povățuindu-l, prin apariții miraculoase, cum să iasă la liman. Acum, într-un moment atât de hotărâtor, ajutorul sfântului era mai mult decât necesar, iar acesta a venit și și-a făcut lucrarea.

La întrevederile mesagerilor de la Fântâna Albă cu mitropolitul Ambrosie, au existat, firește, și discuții cu privire la statutul și starea materială a mănăstirii în care trebuia să stea în permanență arhipăstorul, ca și despre drepturile acestuia, despre întreținerea Mitropoliei și a mitropolitului însuși. Delegații l-au familiarizat pe Ambrosie cu toate documentele privitoare la existența Mănăstirii de la Fântâna Albă și a catedrei arhieresti în statul austriac. Conform dispoziției existente, întărite de guvernul Austriei, Întâistătătorul ortodocșilor de rit vechi trebuia să fie întreținut din veniturile mănăstirii, fără să solicite în această privință nici un fel de ajutor de la stat. Staroverii înșiși au prevăzut și întărit această situație în Statutul lor, prezentat guvernului spre aprobare. Conducerea imperiului își făcea însă griji, ca nu cumva arhierul ortodox de rit vechi să ajungă să fie întreținut din visteria Austriei și, de aceea, cum deja am văzut, la anunțarea decretului imperial privind îngăduința dată staroverilor de a avea

propriul arhipăstor, i s-a ordonat în scris comendurii guberniale să țină neapărat seama că acest arhipăstor trebuie să se întrețină din veniturile mănăstirii, fără să solicite guvernului nici un fel de ajutor. Lucrul acesta îi obliga atât pe delegații de la Fântâna Albă, cât și pe mitropolitul Ambrosie însuși, să ofere guvernului Austriei asigurări din partea lor, la confirmarea pe post a lui Ambrosie, că, într-adevăr, nici mănăstirea, nici Înaltpreasfinția Sa nu vor deranja²⁰ visteria imperială. De aceea, s-a hotărât să se alcătuiască și să se semneze o clauză formală în această privință, din partea mitropolitului Ambrosie și din partea călugărilor Pavel și Alimpie. Ea a și fost semnată pe 16 aprilie 1846. În clauză, mitropolitul Ambrosie făcea cunoscut că „a binevoit cu conștiința curată să treacă în sânul religiei ortodoxe de rit vechi, în cinul existent de mitropolit” și se obliga, „la sosirea în Mănăstirea de la Fântâna Albă, după săvârșirea unirii cu Biserica după pravilele Sfinților Părinți, să numească acolo, fără zăbavă, un alt arhieru ca loțiiitor al său, după cum era permis de Preaînalta Poruncă”. Iar delegații mănăstirii, în conformitate cu împuternicirea ce le-a fost încredințată, „se obligau să-i asigure Înaltpreasfinției Sale, domnului mitropolit Ambrosie, întreținerea din veniturile mănăstirii, liniștea și satisfacția pe durata întregii sale vieți”²¹.

Acum, trebuiau să se pregătească de drum, spre Austria – la Mănăstirea de la Fântâna Albă, către locul noii slujbe a mitropolitului Ambrosie. Călugărul Alimpie, acest neînfricat și

„strălucitor șoim”, după cum îl lăuda Pavel, a plecat din Constantinopol, fără a mai zăbovi, inițial la Fântâna Albă, iar de acolo în Rusia, cu vestea îmbucurătoare pentru toți creștinii de rit vechi, că au găsit multașteptatul episcop. Pavel a rămas la Constantinopol încă o lună încheiată, pentru felurite demersuri și pregătiri de drum. Mitropolitului Ambrosie i s-a obținut un pașaport pe numele unui cazac nekrasovist (starover)

din Mainos, ca să poată ajunge până în Dobrogea, la creștinii săi, unde putea să obțină un document de arhieru. Până în Dobrogea, Ambrosie a trebuit să călătorească în strai de cazac²². Drumul acesta s-a dovedit deosebit de spinos, după cum s-a exprimat Pavel, plin „de necazuri și de ispitiri nemaîntâlnite”²³. Abia la sosirea călătorilor noștri în satul starover Sarichioi (în Dobrogea, astăzi în România), mitropolitul Ambrosie a putut, pentru întâia oară de la plecarea din Constantinopol, să respire în voie²⁴.

¹⁹ Această relatare a călugărului Alimpie e consemnată în scris, după spusele acestuia, de episcopul Arsenie de Ural' (Șvețov) și publicată în ediția *Beseda episcopa Arseniia s D.K. Gluhovim v poselke Rannem/ Discuția episcopului Arsenie cu D.K. Gluhov în cătunul Rannii*, Rektorg, 1902, p. 9-10. Tipărită și în revista „Terkov”, № 40/1911, p. 961. Relatarea a fost publicată și mai devreme, în gazeta staroveră a călugărului Nikola Cernișev, „Drevneia Rus'”/ „Vechea Rusie”, ce se edita în Australia, în 1892.

²⁰ Desigur, cu solicitări.

²¹ N.I. Subbotin, *Materiale pentru istoria Ierarhiei Bisericești de la Fântâna Albă*, p. 137-138. Acestea este singura „clauză” despre care rămân din documentele originale, care au încăput în mâinile lui Subbotin, și din întreaga corespondență a liderilor ortodocși de rit vechi din acei ani. Subbotin însă mai scoate la iveală alte două clauze, de data asta „secrete”, care ar fi fost semnate, chipurile, una de mitropolitul Ambrosie, cealaltă de călugărul Pavel și Alimpie, însă nu specifică nicăieri de unde le-a luat. În privința uneia din aceste clauze „secrete”, el ne spune că originalul acesteia, care ar fi existat, ar fi fost distrus de pr. Onufrie, unul din apostolii Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, despre care vom mai avea prilejul să vorbim la timpul potrivit, l-a distrus, cică, pentru a nu cădea în mâinile staroverilor și să nu-i tulbure prin cele cuprinse în el. Dar atunci, de unde a apărut copia după acest document? Subbotin a luat această taină cu sine în mormânt. Doar că aici nu există nici un fel de taină: pur și simplu, aceste documente „secrete” au fost plătuite de apostolii ai Ierarhiei de la Fântâna Albă. Și apoi, conținutul lor îi putea ispitii doar pe cei naivi și pe cei care-i cunoșteau prea puțin pe staroveri, căci, conform acestor clauze, Mănăstirea de la Fântâna Albă se obliga să-i plătească mitropolitului Ambrosie, anual, drept întreținere, 500 de cervoneți în bani austrieci, ceea ce, în bani rusești, la cursul de atunci, ar fi însemnat 1.500 de ruble pe an. Așadar, multele milioane de ortodocși de rit vechi, ce posedau capitaluri imense, s-au obligat să-i dea unicului lor mitropolit, anual, un subsidiu de 1.500 de ruble. Da, ai

de ce să te minunezi! Apostolii cei săraci judecau ca niște săraci, de aceea au și trecut o asemenea sumă derizorie în documentele pe care le-au ticluit. E de mirare cum de nu i-a fost rușine lui Subbotin să se folosească cu bună știință de documente falsificate: era, totuși, profesor. Întru apărarea sa, putem doar să specificăm că se găsea într-o situație fără de ieșire: dacă s-ar fi folosit doar de acele documente, care nu ridicau nici un semn de întrebare asupra provenienței lor, atunci din a sa *Istorie a Ierarhiei de la Fântâna Albă*, ar fi ieșit următoarea lucrare: *Viața, biruințele și strădaniile Sfântului nostru părinte Ambrosie, mitropolit de Fântâna Albă*. El a dat o strălucită caracterizare a lui Ambrosie din perioada anterioară trecerii acestuia în sânul Ortodoxiei de Rit Vechi, caracterizare de care ne-am folosit cu mare satisfacție. Pe atunci, Ambrosie era Saul, pe atunci era și bun, și sfânt, și absolut dezinteresat. Dar, de îndată ce a consimțit să treacă la Ortodoxia de Rit Vechi și a devenit deja Pavel, în loc de Saul, deja totul s-a derulat într-o altă direcție: orice hotărâre a lui era supusă bănuielii, fiecare pas îi era considerat nesincer, onestitatea lui, franchețea, conștiința – toate erau îndoielnice, totul era murdar, ca funinginea. Iar aici vorbim de o lucrare „științifică”, prezentată pentru obținerea unui titlu științific și onorată cu un astfel de titlu... Și totuși, chiar și o asemenea „lucrare” a fost de mare folos pentru Ierarhia de la Fântâna Albă, prin includerea în text și folosirea de documente guvernamentale și de altă natură autentice, originale, câtă vreme în alte opere, scoase atunci de sub tipar întru blamarea Ierarhiei starovere, se scria și se tipăreau asemenea mârșavii și ticăloșii, încât chiar și Subbotin se raporta la asemenea autori și scrierile acestora cu dezgustul și aversiunea cuvenite, ceea ce și menționează în *Istoria* sa. Iar pentru acest lucru, ortodocșii de rit vechi i-au mulțumit, în repetate rânduri, în mod sincer.

²² Apologetii staroveri subliniază cu deosebire acest fapt, asemuindu-l în această privință pe mitropolitul Ambrosie cu Sf. Eusebiu, episcopul Samosatelor (un sfânt din veacul al IV-lea*), din viața căruia se povestește că, fiind prigonit de ereticii arieni, „în asemenea vremuri

complite, și-a tănuit cinul său de arhieru și, în strai de oșten, a străbătut Siria, Fenicia și Palestina, întărindu-i pe creștinii în sfânta credință; iar acolo unde găsea biserici fără preoți, hirotomisă ierei și diaconi, și alți clerici, iar uncoiri și episcopi sfințind”// *Mineiele*, Viața pe 22 iunie. Totuși, se cuvine menționat că straiile cazacilor nekrasoviști nu aveau nimic ostășesc în ele: constau dintr-o podiovcă simplă cu revere largi în față și îngustată la spate, mai curând asemănătoare unei rase popești, dar fără mânecile largi ale acesteia, astfel încât, îmbrăcat în ea, Ambrosie aducea mai mult a popă, decât a cazac. De aceea i se și adresau, pe drum, pentru binecuvântare, diferiți călători.

²³ Aceste „ispitiri” constau în cea mai mare parte în faptul că, în timpul călătoriei, se întâlneau cu cunoștințe de-ale lui Ambrosie, greci din Constantinopol, iar în Brăila și-a făcut apariția acel arhieru, hirotonisit de curând, la sfințirea căruia participase însuși mitropolitul, cu puțin înainte să plece din Țarigrad. N.I. Subbotin, *Istoria...*, p. 411 și 417. De toate aceste cunoștințe el a trebuit să se ferească și să stea ascuns. Este soarta obișnuită a tuturor refugiaților, dar și destinul apostolilor**.

[*] Din pricină că s-a opus arianismului, Sf. Eusebiu din Samosata a fost surghiunit de împăratul Valens (364-378) în Tracia, lângă Dunăre. Sub Teodosie, a fost rechemat din exil (în anul 379), însă, în timp ce și-a reluat vizitele la biserici, a fost ucis de o femeie ariană, care, de pe un acoperiș, l-a lovit în cap cu o cărămidă (în alte versiuni, cu o țigla), rănindu-l de moarte. A sfârșit ca mucenic la scurt timp după aceea. Este prăznuit pe 22 iunie.

[**] Mai multe amănunte despre peripeziile de pe drumul de la Constantinopol la Sarichioi ale mitropolitului Ambrosie pot fi citite în vol. *În căutarea tărâmului izbăvitor* (I), București, 2021, cap. *Călătoria spre Soare-răsare a călugărilor de la Fântâna Albă*.

²⁴ Fragment din volumul F.E. Melnikov, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. Partea a doua (Ierarhia de Fântâna Albă)*, Editura „C.R.L.R.”, București, 2023. Ediție îngrijită, tradusă și comentată de Leonte Ivanov.

CASA NOUĂ

Nichita **DANILOV**

Deși avea origini poloneze (neamul lui se trăgea de undeva din nord-estul Poloniei, dintr-un ținut mlăștinios, plin de smârcuri unde se ascund lișițe, cormorani, găște și rațe sălbatice, ba chiar și rațe leșești, de aceea li s-a dat porecla de leși), în casa lui nea Miron Leahul, cumnatul lui tata, domnea o ordine nemțească.

Pare-se că străbunicul său venise de undeva de prin lacurile mazuariene, se însurase cu o fată din sat și adoptase religia pravoslavnică, devenind în scurt timp un om pentru care cutumele religioase ale rușilor de rit vechi erau un adevărat îndreptar în viața cea de toate zilele și nopțile, ba mai mult decât atât, cutumele acestea reprezentau și modul după care străbunicul lui Miron îi judeca și pe consătenii săi veniți din alte locuri și într-un alt timp. Ferească Dumnezeu să fi intrat în gura lui. Nici apele Styxului nu te-ar fi putut spăla de păcate. Putea fi auzit bodogăniind pe după gard și aruncând vorbe atât de grele despre vecini și rudele apropiate, încât pur și simplu lumea care trecea pe acolo își făcea cruce. Nu scăpau nici vacile, nici caii, nici caprele și nici găinile de bodogăneala lui. Uneori vorbele sale veninoase erau urmate și de fapte; astfel, dacă se enerva prea tare, obișnuia să prindă câte o găină cotcodăcitoare și să-i smulgă dintr-o singură smucitură capul. Câteodată ulița se umplea de pene și de capete de găini tăvălite prin praf. Găinile, totuși, nu stăteau prea mult timp în praful uliței, în toiul sudalmelor, străbunicul lui Miron îi făcea semn consoartei sale, o femeie micuță, cu fața ca pergamentul și piciorușe făcute parcă din bețe de chibrit, care de îndată părăsea ograda, făcându-și mereu cruce și plecându-se până la pământ, cerdacul și se strecura pe portița cu un coș mare de răchită în care culegea capetele și trupurile găinilor însângerate, apoi se întorcea fuga-fuguța în casă, apucându-se de lucru. Bineînțeles că bodogănea și ea, dar pe un ton cât se poate de evlavios.

De unde se oploșise atâtă habotnicie în sufletul străbunicului lui Miron Leahul nu știa nici el, nici rudele și nici vecinii. Nimeni nu și-a bătut prea mult capul să descâlcească ițele unui astfel de temperament; poate că e vorba de o moștenire genetică, poate de altceva mult mai complicat ce merge adânc în istoria lui și a neamului său. Oricum, toți descendenții săi pe linie masculină

au moștenit câte ceva din hachițele sale. Unii suduiau, alții împungeau cu sula vacile pentru că nu dădeau atâta lapte cât ar fi vrut ei. Iar alții stăteau seara cocoțați pe gard și se prefăceau că-s chiori. Toți însă, precizez toți, erau obsedați de ordine. În gospodăriile lor greblele, hamurile, furcile, hârlețele, topoarele și coasele, dar și mosoarele cu ață, acele, sulele, lingurile, furculițele, până și solnițele se aflau la locul foarte bine precizat, astfel că nu aveai nevoie să băjbâi după ele ca să le găsești. Le găseai și noaptea, în somn. În afară de ordine domnea și o curățenie cum nu puteai vedea decât la casele germanilor stabiliți în Bucovina. Și acolo domnea o ordine desăvârșită. Și acolo fiecare ustensilă și fiecare obiect gospodăresc era așezat la locul său, cum sunt așezate elementele din tabloul lui Mendeleev. Domnea și multă chibzuială. Nemții erau economi, atât cu propria lor hrană, cât și cu hrana, tainul animalelor. Chibzuiați, dar nu zgârciți. Chiar dacă toți din familie aveau rația lor de carne și de pâine, copiii lor nu flămânzeau niciodată. Și nici bătrânii. Iar animalele din grajduri aveau stratul de grăsime de sub piele necesar pentru ca blana lor să prindă strălucire. Și străbunicul lui Miron era chibzuit. Chibzuit, dar nu zgârcit. Doar cârcotaș. Cârcotaș față de sine, cârcotaș față de orătâni, față de vite, față de nevastă și copii, și uneori, în ciuda habotniciei de care da dovadă, chiar și față de Dumnezeu. Se pare că în trupul lui Miron nu curgea doar sânge leșesc, ci și sânge saxon, care îl îndemna să țină un echilibru între curățenie, ordine și bodogăneala lui.

Vara îl puteai vedea umblând într-o rubașcă înflorată, încins cu un brâu roșu terminat cu ciucuri, iar iarna în caftan încins și el cu un brâu, încălțat în ciubote cu carâmb înalt și talpă groasă, întotdeauna proaspăt văcsuite, de care niciodată nu se lipea nicio bucățică de noroi. I se mai spunea și chiorul, căci din pricina faptului că nu putea suporta copiii jucând mingea pe uliță și îi suduia cum apuca, unul dintre ei îi înfipse o săgeată sub arcadă, astfel că străbunicul lui nea Miron își pierduse ochiul drept, rămânând chior, din care pricină deveni și mai arțagos față de toți.

Dar nu aș vrea să dezvolt prea mult personajul, glosând pe marginea lui. Ar mai fi multe de pus despre străbunicul lui nea Miron, eu însă am să mă opresc

aici. Poate că altădată, într-un alt context, voi vorbi mai mult.

Nea Miron moștenise multe trăsături de la străbunicul său Miron. Părul blond roșcat, ochii verzi-gălbui, obsesia față de curățenie și ordine, dar nu și bombăneala, ci doar făloșenia ce se manifesta mai cu seamă atunci când cumnatul lui tata o lua pe ulei. Atunci firea lui autoritară, orgoliu și invidia ce hibernau înlăuntrul lui deveneau de nestăvilit. Înainte de a porni într-un nou marș, unchiul meu Miron își scotea din dulap costumul lui de mire, pantofii maro cu scârț, cravata în dungii, peria de haine, pieptenele și odicolonul. Avea mania de a se pieptăna de zeci de ori pe zi în fața oglinzii atârnate în bucătărie. Tot de atâtea ori se spăla pe dinți și își clătea gura cu apă de trandafiri. Era, de altfel, singurul bărbat din sat care avea periută și pastă de dinți. Dar nu și singurul care se dădea cu parfum. Numai că parfumul cu care se dădea nea Miron era de cea mai bună calitate, fiind achiziționat de la prăvălia unui evreu din Cernăuți. Prăvălia fusese sechestrată de mult de sovietici, fusese închisă și granița, dar nea Miron, imediat după război, prevăzător din fire, cumpărase câteva lazi cu tot felul de sticlute și le urcase în pod. Lădițele acestea aveau să-i ajungă până la bătrânețe, dacă nu cumva mai mult. Câteva dintre ele au fost lăsate ca moștenire fiilor și nepoților săi, pe care, din păcate, nea Miron nu a apucat să-i vadă la față, fiindcă nu a trăit atât de mult ca bunicul și străbunicul său. Dimineața, după o zi de chef, unchiul meu Miron, dezbrăcat până la brâu, cu un prosop curat pe umăr, putea fi văzut spălându-se cu apă rece scoasă din fântână. Tot acolo se spăla și pe dinți, făcându-și și gargară. Tot la fântână, își curăța cu periută și petele de vomă de pe costumul și cravata sa de mire. Tot acolo își lustruia îndelung și ghetele pline de noroi, până când acestea prindeau luciu, ca să se poată bărbieri privindu-și chipul năpădit de țepi roșcați în ele. Pentru bărbierit avea un brici marca Bismarck pe care-l ascuțea de propria sa curea. După ce-și făcea toaleta matinală, cumnatul lui tata și unchiul meu prin alianță scotea din grajd calul și-l spăla cu apa turnată în jgheab. Îl spăla până blana calului său alb prindea un luciu argintiu. Îi spăla și-i curăța și copitele. Apoi îl spăla și pe dinți cu altă periută ce semăna cu o perie de ghetă. După toaletă, calul era

pus înapoi în grajd, unde i se turna în covata pusă în iesle fulgi de ovăz amestecat cu bere neagră. Trebuie să spun că nea Miron își iubea, ba chiar, spre deosebire de străbunicul său Miron, nu-și ocăra niciodată orătâniile și animalele ce se aflau în gospodăria lui, ci, dimpotrivă, îi răsfața. Ținea atât de mult la fiecare dintre ele, încât, ca să nu se piardă le marca agățând inele cu sigiliul său de picioarele orătâniilor, iar gâtul vacilor și caprelor, a mânjilor și cailor era înfierat cu numele lui. Hamurile, hăturile, oiștea și roțile căruței aveau aceleași însemne. Numele lui Miron era gravat și pe pragul casei, era gravat și pe tavan și pe podele. Acesta era semnul unei bune administrații, al respectului față de neam și însemnele unei bune orânduiei gospodărești.

Terminându-și de ajustat toaleta matinală, cumnatul lui tata, nea Miron, pătruns încă de mahmureală, nu știa ce are de făcut, de fapt, nu avea niciun chef să se apuce de nicio treaba, drept care își îmbrăca din nou scrâșnind ușor din dinți costumul de mire, cusut de tată, care-l strângea la subțiori, își încălța și ghetele proaspăt văcsuite, și, renunțând la cravata de mătase în dungii, scotea de dârlogi calul din grajd, îi punea șeaua, și pleca în pas de defilare să-și inspecteze semănăturile de toamnă. Pe drum, plictisindu-se de mers săltat, altoia calul cu cravașa cumpărată de la un negustor de blănuri din Siret, pornind în galop mai întâi spre graniță, unde avea un lot mare de pământ, apoi în cealaltă parte a satului, unde avea două. Galopând pe drumul proaspăt înghețat, se abătea pe la gara Vicșani, trecând ca un fulger printre vagoanele de marfă goale staționate pe linia moartă. De aici, revenea în sat. Luat de avânt, avea obiceiul să se oprească la câte o poartă și să caute gălceavă, luându-se de oamenii care se încumetau să iasă din case. Nu lăsa în pace nici femeile cărora le făcea uneori o curte atât de asiduă, încât nu putea scăpa mult timp de el. Nu se dezlipea de poartă decât sub amenințarea unui ciomag, a unei furci, a unei coase sau la auzul focurilor unor arme. Drept răspuns, revenea după un timp, și arunca, în semn de pace, câte un buchet vechi de flori uscate culese din țințir.

Mama povestește că într-o astfel de agapă a venit pe nepusă masă și pe la noi. Fiecare descindere a cumnatului lui tata în casa noastră se lăsa cu câte o belea. Căci, după ce servea un pahar de vin, nea Miron căuta nod în papură la toată lumea. (Dar povestea asta o voi spune cu altă ocazie).

Canonul cel Mare al Sfântului Ierarh Andrei Criteanul

dr. **Anca LIBIDOV**

Consultant: arhidiacon **Amfilohie (George-Andrei CHIOC)**

Canonul cel Mare, de pocăință, a intrat de timpuriu în cartea numită Triod (Триод постный)¹, iar după Tipicul ierusalimitean² de azi această piesă liturgică foarte importată este citită în Postul Mare, în primele patru zile din prima săptămână³, în cadrul Pavecerniței Marii, și în întregime în a cincea săptămână, când se săvârșește slujba religioasă închinată Sfintei Maria Egipteanca – Мариино Стояние.

Capodoperă a liricii duhovnicești bizantine, acest imn liturgic a fost cântat pentru prima dată, după sursele hagiografice⁴, pe soleea⁵ Marii Biserici⁶ din Constantinopol, chiar de autorul său, Sfântul Andrei Criteanul, arhidiacon la momentul acela. De aici, Canonul cel Mare s-a răspândit destul de repede, fiind preluat de Biserica din Alexandria, Antiohia, Ierusalim, apoi de întreg Imperiul Bizantin.

Sursele istorice au reținut până azi mai multe ipoteze asupra momentului redactării acestei piese imnografice de mare virtuozitate spirituală, majoritatea cercetătorilor concluzionând, în baza informațiilor păstrate cu privire la evenimentele petrecute în secolele VII - VIII, atât în sânul Bisericii, cât și în activitatea creatoare și misionară a Sfântului Andrei Criteanul, că textul liturgic (de rugăciune) a fost scris în perioada

de tinerețe a autorului, ulterior, la bătrânețe, fiind adăugate troparele prin care se căiește, regretând momentul scurt de cădere pe care l-a avut, se pare, în anul 712. Nu se cunoaște încă dacă a fost scris cu scopul de a fi întrebuițat, în mod special, în viața liturgică, însă chemarea directă la pocăință a avut ecoul profund ce a așezat troparele Canonului în Rânduiala studită⁷, aceasta fixând utilizarea lui în serviciile religioase săvârșite în perioada Postului Mare. De-a lungul secolelor, atât manuscrisele grecești ale Triodului, cât și cele slavone prezintă diferite rânduieli ale citirii Marelui Canon al Sfântului Andrei Criteanul, toate fiind legate de perioada prepascală, iar divizarea acestuia pe cele patru părți, așa cum se cunoaște azi, apare cel mai devreme într-un manuscris slavon de secol XII-XIII⁸.

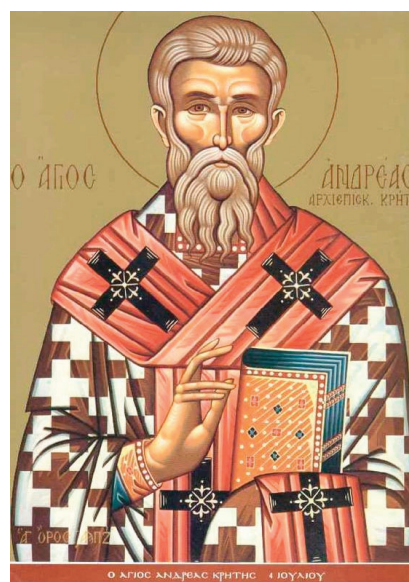
Viața Sfântului Andrei Criteanul

Conform biografiei grecești⁹, Sfântul Andrei Criteanul, autorul Canonului cel Mare, s-a născut în Siria veacului VII, în jurul anului 660, în orașul convertirii Sfântului Apostol Pavel, Damasc, aflat la acel moment sub stăpânire arabă. Părinții creștini, Gheorghe și Grigoria, au oferit copilului o educație aleasă, având profesori foarte buni la cursurile pe care le-a urmat în localitatea natală. Tradiția spune despre copilul Andrei că nu a vorbit până la vârsta de 7 ani. Minunea „dezlegării” se

petrece într-o zi de duminică, după ce primește Sfânta Împărtășanie, moment în care băiatul începe să vorbească, dintr-o dată, extrem de abil.

Se pare că, în urma unui pelerinaj pe care l-a făcut cu părinții la Locurile Sfinte, adolescentul Andrei manifestă dorința aprinsă de a intra în mănăstire. Astfel, izvoarele păstrează imaginea tânărului afierosit Domnului, la nici 15 ani fiind primit în viața monahală în „Frăția Sfântului Mormânt” la Ierusalim.

Mintea scripitoare și viața duhovnicească îmbunătățită, precum și înalta educație clasică și patristică spre care s-a aplecat, îl vor evidenția pe tânăr în fața patriarhului Theodor (674-686), fiind chemat de acesta să slujească

Sfântul Andrei, Arhiepiscopul Cretei, prăznuit pe 4 iulie (17 iulie, după calendarul îndreptat)

în administrația eclezială de la Ierusalim, la început secretar pe lângă scaunul de locțiitor, apoi notar al întâistătorului. Unele surse istorice lasă să se înțeleagă faptul că patriarhul intuise în acesta asemenea calități, încât își propusese să îl pregătească drept succesor al său, în ciuda vârstei fragede.

Un eveniment important din viața Bisericii aceluia secol îi schimbă tânărului monah Andrei parcursul drumului. După încheierea lucrărilor Sinodului al VI-lea Ecumenic (680-681)¹⁰, tomosul sinodal, cu condamnarea ereziei monotelite, a fost trimis către toate Bisericile, inclusiv către cea din Ierusalim. După aprobarea Sinodului, în anul 685, s-a hotărât ca mesajul Patriarhiei Apostolice a Sfintei Cetăți să fie trimis Marii Biserici printr-o delegație formată din trei clerici. Pentru viața îmbunătățită și pentru educația sa excepțională, precum și cunoașterea în profunzime a învățăturilor de credință, Sfântul Andrei a fost ales ca principal reprezentant al Patriarhiei Ierusalimului în misiunea de a duce la Constantinopol reafirmarea doctrinei adoptate încă de la Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon (451).

Cetatea Constantinopolului reprezintă o nouă etapă în viața marelui imnograf, aici, prin decret imperial, fiind instalat în treapta diaconiei pe seama Catedralei Sfânta Sofia. Pe lângă alte îndatoriri, principala sa ascultare a fost aceea de a

Note:

¹ Cartea Triodului (Триод постный) cuprinde textele slujbelor religioase, precum și rânduiala bisericască începând cu Duminica Vameșului și a Fariseului și continuând până la Sâmbăta lui Lazăr; adică toată perioada Postului Mare împreună cu cele trei săptămâni precedente ce marchează pregătirea duhovnicească pentru Sfântul și Marele Post.

² Tipicul este o carte în care sunt cuprinse regulile după care pot fi săvârșite slujbele religioase. Aici, Tipicul ierusalimitean face trimitere la organizarea serviciului divin după rânduiala lăsată în secolul 6 de Sfântul Sava cel Sfințit, cel care a reglementat rânduiala slujbelor și viața mănăstirească de obște din lavra pe care o conducea, de lângă Ierusalim (în Palestina de azi); mai este cunoscut și sub

denumirea de Tipicul cel Mare al Sfântului Sava (Око Церковное).

³ A se vedea rânduiala aici: https://drive.google.com/file/d/120Qrwwqhv_nibkUOH2kCHLnn-hUP6KGMj/view.

⁴ La Nicetas Patricius, *Vita Sancti Andreae Cretensis*, apud ed. Monahul Filotheu Bălan și pr. Dragoș Bahrim, *Sfântul Andrei Criteanul* în „Teologie și viață”, serie nouă, XXXI (XCVII), nr. 1-4/2021. Vezi și la Papadopoulos-Kerameus, „Life of Andrew” by Nicetas, în *Analekta Ierosolymitikes Stahyologias* (St. Petersburg, 1898); *Sinaxar* din Minei pe luna iulie.

⁵ Solee – un cuvânt provenit din limba greacă, ce desemna, în vremurile Bisericii primare, locul din fața Sfântului Altar, cu o suprafață mult mai mare decât în zilele noastre; amvonul de azi. Simbolizează *râul cel de foc, ce-i va desparte pe cei drepti de cei păcătoși*.

⁶ Catedrala Sfânta Sofia din Istanbul, azi cunoscută ca Marea Moschee Ayasofya; a fost construită din ordinul împăratului Iustinian (527-565), servind ca principalul locaș de cult al Patriarhiei de Constantinopol.

⁷ Vezi <https://drevo-info.ru/articles/13674437.html>.

⁸ Vezi (PDF) Каталог славяно-русских рукописных книг XI - XIV вв., хранящихся в ЦГАДА СССР. М., 1988. Ч.1. | Ludmila V. Moshkova (Мошкова Людмила Владимировна) - Academia.edu și Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI – XIII вв. : Шмидт С.О. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive.

⁹ Cea mai veche scriere despre viața și opera Sf. Andrei Criteanul îi aparține lui Nichita patriciul și chestorul, apud Monahul Filotheu Bălan și pr. Dragoș Bahrim,

Sfântul Andrei Criteanul în „Teologie și viață”, după veacul al VIII-lea regăsindu-se informații despre marele imnograf și episcop misionar și în alte scrieri biografice, multe dintre aceste manuscrise grecești, aflate în bibliotecile din Europa, nefiind încă pe deplin cercetate.

¹⁰ Lucrările celui de-Al șaselea Sinod Ecumenic sau al treilea Sinod de la Constantinopol, după cum mai este cunoscut, s-au desfășurat în capitala Imperiului Bizantin, între noiembrie 680 și septembrie 681. Cele 18 ședințe ale Sinodului convocat de împăratul Constantin al IV-lea au încercat reconcilierea dintre cele două Biserici, Răsăriteană și Apuseană, încheindu-se prin condamnarea ereziei monotelite și reafirmarea doctrinei că Hristos a avut atât voință divină, cât și voință umană, coresponsător celor două firi ale Sale.

administra așezămintele pentru orfani și pentru bătrâni. În același timp, predică și catehizează, remarcându-se în scurtă vreme prin salba de calități pe care le manifestă: bun misionar, poet și orator, punând bazele unei noi forme de imnografie liturgică, numită *canon*.

Sub Iustinian al II-lea, pentru vrednicia sa, devotamentul și dragostea profundă pentru biserica lui Hristos, în anul 692 este hirotonit episcop al Gortinei din insula Creta, cu titulatura Arhiepiscopul Cretei. Această nouă ipostază a sa îl va responsabiliza într-atât, încât toată eparhia va cunoaște o schimbare profundă în ceea ce privește, în primul rând, viața liturgică, prin aplecarea spre educația tinerilor și încurajarea poporului (persecutat la momentul acela de musulmani) de a participa activ în sânul Bisericii. Misionarismul său a continuat prin înființarea de mănăstiri, așezăminte și cu scop filantropic, ridicarea de biserici, compunerea de imne și canoane liturgice, omilii (predici) deosebite din punct de vedere oratoric și teologic. Este cunoscută evlavia sa către Maica Domnului, fiind vestit printre autorii bizantini pentru teologia sa cu privire la persoana Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, precum și pentru canoanele și cântările de la praznicele Împărătești.

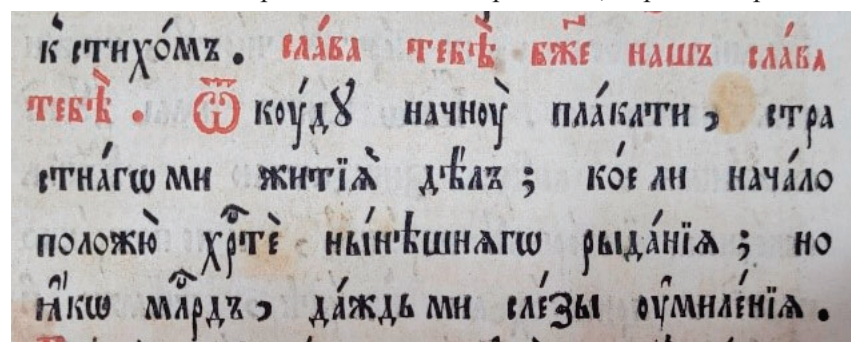
După mărturia Sfântului Teofan Sigrian (Mărturisorul)¹¹, Sfântul Andrei Criteanul, din postura de episcop, a avut de trecut o mare încercare a vieții sale sub împăratul Filippikos, un fost general răzvrătit, trimis de Iustinian în exil. În urma unei revolte armate, acesta l-a detronat pe împărat și l-a ucis, s-a autoproclamat împărat, iar pe ierarhii care au semnat în 711 anatema împotriva lui i-a silit să proclame, printr-un sinod ținut în Constantinopol în 712, monotelismul ca dogmă oficială a Bisericii. Printre episcopii acestei întruniri s-a aflat și cel al Cretei,

împreună cu bunul său prieten, Sfântul Gherman, episcopul Cizicului (azi în provincia Balikesir, Turcia). La scurt timp, în 713, acest fost general este și el detronat, iar noul împărat, Anastasie al II-lea, în anul 715 îl numește patriarh pe Sfântul Gherman. Acesta din urmă convoacă 100 de ierarhi care vin să contrasemneze actele falsului sinod anterior, Sfântul Andrei, Arhiepiscopul Cretei, fiind și el printre cei care au dat anatemei pe corifeii ereziei monotelite. Pentru căderea din 712 știm sigur că s-a căit, mai ales că, după sursele bibliografice¹², el a trimis câteva stihuri arhidiaconului Agathon, cel care ținea în rânduală arhiva Marii Biserici. De altfel, este și unul dintre argumentele care susțin că Marele Canon de pocăință a fost completat ulterior redactării sale, la vârsta senectuții poetului, cu tropare de pocăință unde își plânge greșeala.

Sfârșitul vieții sale trupești îl găsește pe drumul de întoarcere din capitala imperiului, pe insula Lesbos, în Mitilene, în 4 iulie 740, fiind înmormântat în biserica Sfintei Mucenițe Anastasia din Eresos, azi a Sfântului Andrei Criteanul. Biografiile sale trec sub tăcere motivul pentru care el a călătorit în acel an spre Constantinopol, unii cercetători susținând că acesta era, de fapt, exilat pe acea insulă, ca urmare a poziției sale iconofile, în contextul condamnării ereziei iconoclaste care se manifesta în imperiu la acel moment. Canonizarea lui a venit la scurt timp, în 845, cunoscut fiind ca un om cu viață sfântă, desăvârșit în cunoașterea Sfintei Scripturi, renumit predicator și imnograf, cunosător al tainelor retoricii, „îndreptător al credinței”, „chip al blândeților”, „învățător înfrânării și al dreptei cinstiri de Dumnezeu”. De numele lui se leagă multe minuni săvârșite în timpul vieții, una dintre mărturiile fiind legată de momentul în care și-a prevăzut

sfârșitul, înainte de a părăsi, pentru ultima oară, Constantinopolul. În secolul XIV, pelerinul rus Ștefan din Novgorod¹³ amintește în scrierile sale că s-a închinat sfintelor moaște ale ierarhului într-o mănăstire constantinopolitană închinată acestuia, fiind mutate în capitala Bizanțului cu multă cinste la puțin timp după trecerea sa la cele veșnice.

În cartea Tipiconului tipărită în anul 1610 pe teritoriul Rusiei, slujba închinată cinstirii Sfântului Andrei Criteanul se găsește la un loc cu cea a Sfintei Marta, mama Sfântului Simeon Stălpnicul.

Canonul cel Mare – dialog cu propria conștiință

„De unde voi începe a-mi plânge faptele vieții mele pătimase? Ce început voi pune, Hristoase, tânguirii de acum? Ci ca un Milostiv, dăruiește-mi lacrimi de umilință.”

Sfântul Andrei Criteanul se numără printre cei mai prolifici compozitori de canoane din literatura Bisericii Ortodoxe, fiind considerat un mare imnograf al epocii sale, alături de ceilalți trei contemporani ai săi, Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Cosma de Maiuma și Sfântul Gherman, Patriarhul Constantinopolului și bunul său prieten. În virtutea pregătirii teologice și a revărsării harului, aceștia și-au asumat compunerea de imne, stihuri, omilii și canoane pentru sărbătorile calendarului liturgic al Ierusalimului și al Constantinopolului.

Canonul cel Mare, rânduit în cartea Triodului, reprezintă una dintre cele mai importante opere liturgice, atât pentru amplul conținut și desăvârșirea poetică, însă, mai ales, pentru profunzimea emoțiilor și trăirilor, abordând un corolar tematic: al învățăturilor

creștine și dogmatice, morale și ascetice, al plânsului curățător, izbăvitor al sufletului, al căinței personale adânci, arătând pericolul săvârșirii păcatului și expunând frumusețea faptelor bune. Are o slujbă aparte în a cincea săptămână a Postului Mare, când se citește integral la Utrenie, în primele patru zile ale primei săptămâni din această perioadă fiind citit pe părți în cadrul Pavcerniței Mari.

Unii exegeți consideră acest Canon o „Biblie în miniatură”, întrucât, în cele peste 250 de strofe este cuprinsă întreaga istorie scripturistică, în primele opt cântări

cu personaje din Vechiul Testament, iar a noua cântare dedicată Noului Testament. Textul a fost scris în dialectul atic¹⁴, în așa manieră, încât fiecare credincios să se poată identifica singur cu multe dintre figurile și evenimentele biblice, în special cu cele care pot fi considerate modele spre calea întoarcerii la credință și căință.

Imnul de adâncă pocăință este alcătuit din 9 cântări, după numărul celor 9 cete îngerești, compuse, la rândul lor, din multe stihuri scurte și expresive. Se diferențiază de oricare alt canon¹⁵ prin numărul mare de strofe, unele cântări având texte adiționale, la cele 250 de tropare fiind adăugate de timpuriu unele canoane mai mici, compuse de Teodor Studitul și Iosif de Sicilia, închinare Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca și autorului, Sfântului Andrei Criteanul. La toate acestea se adaugă și 16 stihuri intercalate între

canonul a intrat în Biserică înlocuind imnele numite *condac*. Azi, se mai păstrează intercalat între cântările canonului câte un *condac* urmat de *icos*. Fiecare canon începe cu un *irmos*, continuă cu stihuri, mai scurte sau mai lungi, și se încheie cu o laudă de preamărire adresată Sfintei Treimi sau/și una adresată Maicii Domnului.

¹¹ Vezi la Sfântul Teofan Mărturisorul, *Cronografia*, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești” (serie nouă) 7, trad. și ed. de Mihai Țipău, Ed. Basilica, 2012.

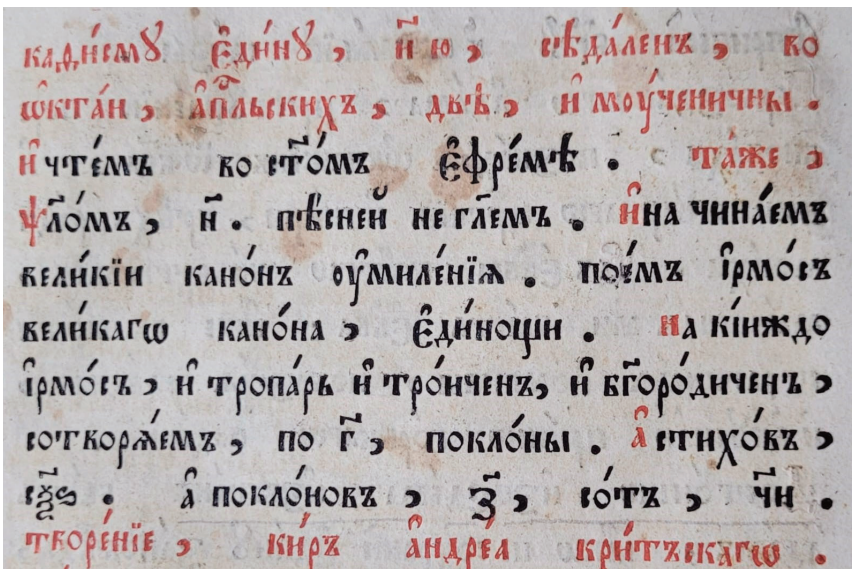
¹² Apud Monahul Filotheu Bălan și pr. Dragoș Bahrim, *Sfântul Andrei Criteanul* în „Teologie și viață”, serie nouă, XXXI (XCVII), nr. 1-4/2021.

¹³ <https://www.oxfordreference.com>

[/display/10.1093/acref/9780195046526.001.0001/acref-9780195046526;jsessionid=9C011AB51362936FCD3DE9C2BA90DA67](https://doi.org/10.1093/acref/9780195046526.001.0001/acref-9780195046526;jsessionid=9C011AB51362936FCD3DE9C2BA90DA67).

¹⁴ Atica – limbă vorbită în Antichitate, la Atena, și care s-a răspândit peste granițe încă din secolul V î. Hr, fiind utilizată de grecii culti; a folosit la redactarea celor mai multe texte ale literaturii grecești clasice.

¹⁵ Canon – din ebraicul *qaneh*, trecând prin grecescul *kanon*; măsură, în extenso normă, regulă. Canonul s-a afirmat ca lucrare poetică de sine stătătoare în imnografia eclezială și domină viața liturgică până azi. Se pare că sirienii creștini din Palestina au compus pentru prima dată canoane, foarte sobre și cu un conținut teologic accentuat. Ulterior, la sfârșit de sec. VII - început de sec. VIII,

Fericiri. În întregime, Canonul cel Mare este citit la Utrenia rânduită Sfintei Maria Egipteanca, unul dintre cele mai mari modele de pocăință din istoria creștinismului. Fiecare tropar este însoțit de refrenul (zapев): „Слава Тебе Боже наш, слава Тебе” (Slavă Ție, Dumnezeu nostru, slavă Ție!), iar la fiecare stih se fac trei închinăciuni mari, pentru tot Canonul rezultând un număr de 798 de metanii.

Textul Canonului poate fi perceput asemenea unei călătorii prin conștiința omului, o incursiune ce capătă nuanțe dramatice prin raportarea la contemporaneitatea dominată de nevoia de plăcere și preocupată de negarea durerii și a răului. Însă, paradoxal, autorul construiește acest discurs poetic trasând și soluția regenerării spirituale. Astfel, în lupta cu cea mai perfidă formă a păcatului: mândria supremă, egocentrică, Sfântul Andrei Criteanul personalizează toate faptele scripturistice la care s-a făcut părtaș omul: crearea, căderea, alungarea, întoarcerea, așteptarea, răscumpărarea. Prin aceasta, fiecare om are șansa la dialog cu propria conștiință, meditănd asupra faptelor săvârșite. Prin unirea celor două cărți biblice, se arată faptul că Vechiul Testament se împlinește doar prin Noul Testament, omul se întregeste doar prin Adam cel Nou, adică prin Isus Hristos, puntea de legătură fiind profeții.

☞ Cântarea 1 evidențiază starea de păcătoșenie extremă a sufletului, prin câteva chipuri din Vechiul Testament, iertarea fiind condiționată de „lacrimile pocăinței”.

Гряди, окаянная душе, с плотию своею, Зиждительно всех исповеждься и останися прочее прежняго безсловесия, и принеси Богу в покаянии слезы.

Первозданнаго Адама преступлению поревновах, познахся обнажен от Бога, и присносущнаго Царствия и пищи, грех ради моих.

Vino, ticăloase suflete, împreună cu trupul tău, mărturisește-te Ziditorului tuturor și îndepărtează-te de acum de nebunia cea mai dinainte și adu lui Dumnezeu lacrimi de pocăință.

Râvnind neascultării lui Adam celui întâi zidit, m-am aflat dezbrăcat de Dumnezeu, și de Împărăția cea pururea și de desfătare, pentru păcatele mele.

☞ Cântarea 2 aduce speranța punerii unui început bun pocăinței, martor fiind întregul univers.

Вонми небо и возглаголю земле внушай гласа кающася к Богу и воспевающа Его.

Ia aminte, cerule, și voi grăi; pământule, auzi glasul celui ce se căiește Lui Dumnezeu și-L laudă pe dânsul!

☞ Cântarea 3 vine ca un avertisment, îndrumând sufletul să nu urmeze calea aleasă de locuitorii din Sodoma și Gomora, ci a celor drepti.

Бегай запаления о душе, бегай содомскаго горения. Бегай погубления Божественнаго пламене.

Fugi de aprindere, o suflete, fugi de arderea Sodomei! Fugi de pierea cea din dumnezeiască văpaie!

☞ Cântarea 4 prezintă acrostihuri extrem de concentrate pe tema luptei păcatosului cu păcatul.

Приближается душе конец,

приближается и нерадиши, и неготовишися, время сокращается востани, близ придверех Судия есть. Яко сень, яко цвет время жития течет, что всеу мятется?

Se apropie, suflete, sfârșitul, se apropie și nu te îngrijești, nici nu te pregătești; vremea se scurtează, scoală-te; aproape lângă uși este Judecătorul. Ca o umbră, ca o floare trece vremea vieții, pentru ce în zadar ne tulburăm?

☞ Cântarea 5 pune față în față păcatul cu virtutea, spre a sublinia urâciunea păcatului.

В ноци житие мое преидох присно, тма бо бысть и глубока мне мгла, ноць греха. Но яко дневи сына Спасе покажи мя.

În noapte viața mi-am petrecut-o pururea, căci întuneric și negură adâncă mi-a fost noaptea păcatului. Ci ca pe un fiu al zilei arată-mă pe mine, Mântuitorule!

☞ Cântarea 6 vine în ajutorul sufletului care caută să se îndrepte, așezând în prim-plan modele de pocăință.

Яко юница душе разсвирепевшии, уподобилася еси Ефрему. Яко серна от тенета, изрешися от жития, возвысишися деянием, и умом и видением.

Ca o junincă sălbătică, suflete, te-ai asemănat lui Efreem. Ca o căprioară păzește-ți viața de curse, înălțându-te cu faptele, cu mintea și cu gândul.

☞ Cântarea 7 prezintă gravitatea fărădelegilor săvârșite de unele chipuri veterotestamentare, în egală măsură cu aprecierea celor care s-au ridicat din păcat.

Саул иногда, яко же погуби отца своего душе ослята, не начеемо царство обрете, к прославлению. Но блюди да не погреси сама, скотьския похоти твоя предпочитаючи, паче Царьствия Христова.

Давид иногда вообрази, списав яко во образе пение. Имже деяние обличает еже содела, зовьи помилуй мя. Тебе бо единому согреших всех Богу: Сам очисти мя.

Saul oarecând, dacă a pierdut asinele tatălui său, suflete, neașteptat a aflat împărăția, spre slavă. Dar păzește-te să nu greșești, alegând mai degrabă poftele tale cele dobitocești, decât Împărăția lui Hristos.

David oarecând a însemnat cântarea, scriind-o ca într-o icoană, prin care-și muștră fapta ce a lucrat, strigând: Miluiește-mă! Că Ție unuia am greșit, Dumnezeuului tuturor; Însuși mă curățește!

☞ Cântarea 8 aduce imaginea Înfricoșătoarei Judecăți, amintindu-i sufletului despre alte modele biblice de pocăință.

Егда Судие сядеши яко Милосерд, и покажеши страшную славу Свою Спасе. О кии страх тогда; пеци горящи, и всем боящимся, непостояннаго судища Твоего.

Яко разбойник вопию Ти помяни мя. Якоже Петр плачу горце, ослаби ми Спасе. Зову яко мытарь, слезю яко блудница, прими мое рыдание, якоже иногда ханааныни.

Când vei șede Judecător ca un Milostiv și vei arăta Slava Ta cea Înfricoșătoare, Mântuitorule, o, ce frică va fi atunci! Cuptorul arzând și toți temându-se de Înfricoșătoarea Judecată a Ta.

Ca tâlharul strig Ție: pomenește-mă! Ca Petru plâng cu amar, iartă-mă, Mântuitorule! Strig ca vameșul, lăcmez ca păcatoasa, primește-mi tânguirea ca oarecând pe a cananeencii!

☞ Cântarea 9 poate fi considerată un epilog al Canonului, deoarece prezintă sufletul întors la Dumnezeu și rămas statornic în pocăință, întru nădejdea primirii iertării de la Judecătorul și Mântuitorul său.

Судие мой, и ведетелю мой, хотяи паки приити со ангелы, судити миру всему. Милостивным си оком, тогда виде мя пощади, и ущедри Спасе, иже паче всякаго естества человеческа согрешивша.

Judecătorul meu și Cunoșcătorule, Cel ce va să vii iarăși cu îngerii să judeci lumea toată, atunci văzându-mă cu ochiul Tău cel blând, să Te milostivești și să mă miluiești, Mântuitorule, pe mine care am greșit mai mult decât toată firea omenească.

Rugăciunile adresate Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și Sfinților Apostoli arată legătura dintre pocăință și înviere, dintre păcat și izbăvire, dintre păcătoși și drepti, adică perioada celor 40 de zile de postire

și Praznicul Învierii Mântuitorului.

Непостижимо Бога Сына и слова, неказанно паче ума истебе рождѣшагося, моли Богородице со Апостолы мир вселенней чист подати. И согрешением дати нам прежде конца прощение. И царствия небеснаго крайнюю благодатию, сподобити рабы своя.

Pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Cel necuprins, Care S-a născut în chip negrăit din tine mai presus de înțelegere, Născătoare de Dumnezeu, roagă-L împreună cu Apostolii, să dăruiască lumii pace curată. Și să ne dea nouă iertare păcatelor mai înainte de sfârșit. Și să învrednicească pe robii Săi Împărăției Cerești, pentru bunătatea Sa cea prea multă.

Апостольская двенадцатице Богоизбранная, мольбы ныне Христу принесите, постное поприще всем преити, совершающим, во умилении молитвы, творящим усердно добродетели. Яко да сице предварим видети Христа Бога славно воскресение, славу и хвалу приносяще.

Apostoli, cei doisprezece de Dumnezeu aleși, aduceți acum rugăciunea lui Hristos, ca să trecem toți curgerea postului, săvârșind rugăciuni de umilință și săvârșind virtuți cu osârdie; ca în acest chip să ajungem să vedem Învierea cea slăvită a lui Hristos Dumnezeu, slavă și laudă aducând.

(Cântarea 3, sedealna 2)

Stihirele de mărturisire și preamărire a Sfintei Treimi reprezintă pocăința creștinului ca taină a refacerii comuniunii oamenilor cu Sfânta

Treime. Astfel, lacrimile căinței reînnoiesc taina botezului primit în numele Sfintei Treimi, cea care devine „calea către porțile Împărăției Cerurilor”.

Безначальная Несозданная Троице, и Нераздельная Единице, кающася прими мя, согрешающа спаси. Твое есмь создание, не презри, но пощади и избави огненаго осуждения.

Treime fără început, nezidită, nedespărțită Unime, primește-mă pe mine cel ce mă pocăiesc, și mă mântuiește pe mine, cel ce am greșit. A Ta zidire sunt, nu mă trece cu vederea, ci mă iartă și mă izbăvește de osânda focului.

Rolul Canonului cel Mare este acela de a ne îndruma pe calea conștientizării păcatului personal, scopul acestui parcurs fiind pocăința care aduce mântuire. Interesant este modul prin care autorul ne pune în fața descoperirii păcatului fără a folosi definiții sau a numi faptele. El ne supune unei adânci meditații asupra istoriei biblice, una a păcatului, a căinței și a iertării.

Evident, pentru a pătrunde înțelesurile acestei opere poetice de o asemenea măreție spirituală, este nevoie de cunoașterea Sfintei Scripturi, izvorul credinței din care s-au adăpat Sfinții Părinți ai Bisericii. Iar experiența Postului vine să însoțească această călătorie duhovnicească, trecând omul prin treptele spirituale, de la „punctul de pornire”, momentul Creației, până la treapta în care omul își găsește adevărata dimensiune a vieții sale, cea prin care se reflectă Slava lui Dumnezeu.

BIBLIOGRAFIE:

- *** Церковное око, 1646.
- *** Minei pe luna iulie, 1646.
- Cuviosul Acachie Savaitul, *Comentariu la Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul*, în colecția „Viața în Hristos - Seria Pagini de Filocalie”, trad. monah Pavel Steingasser, studiu introd. dr. Ionuț Biliuță, ed. îngrij. de pr. Dragoș Bahrim, Doxologia, 2021.
- Fountoulis, Ioannis, „Megas Kanon”, în „Logiki Latreia”, Patriarhon Idrima Paterikon Meleton, Tesalonic, 1971, apud (trad.) Alexandru Prelipcean.
- Mitropolit Simeon Koutsas, *Plânsul adamic. Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul*, trad. Alexandru Prelipcean, Doxologia, 2012.
- Monahul Filotheu Bălan și pr. Dragoș Bahrim, *Sfântul Andrei Criteanul în „Teologie și viață”, serie nouă, XXXI (XCVII), nr.1-4/2021.*
- Sfântul Teofan Mărturisitorul, *Cronografia*, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești” (serie nouă) 7, trad. și ed. De Mihai Țipău, Basilica, 2012.
- www.drevo-info.ru/articles/5158.html.
- www.drevo-info.ru/articles/13674437.html.
- www.ruvera.ru/lib/andrea_kritskogo
- (PDF) Каталог славяно-русских рукописных книг XI - XIV вв., хранящихся в ЦГАДА СССР. М., 1988. Ч.1. | Ludmila V. Moshkova (Мошкова Людмила Владимировна) - Academia.edu.
- Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI – XIII вв. : Шмидт С.О. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive.
- Публикуем подборку дониконовских и старообрядческих Уставов. | OK.RU.
- www.ruvera.ru/wp-content/uploads/veliky_kanon.pdf.
- www.drive.google.com/file/d/120QrwqhvnibkUOH2kCHLnn-hUP6KGMjj/view.
- www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195046526.001.0001/acref-9780195046526;jsessionid=9C011AB51362936FCD3DE9C2BA90DA67.

PROIECTELE CRLR PRIVIND MARCAREA A 300 DE ANI DE LA ATESTAREA DOCUMENTARĂ

Ca urmare a vizitei de lucru din data de 14 martie a.c. a unei delegații conduse de către dl Mihai Nicolae (președintele Asociației „ȘTEFADINA”, partener în digitizarea fondului bibliofil al comunităților locale ale CRLR) la sediul din București al Comunității Rușilor Lipoveni din România, a avut loc, la Biblioteca Academiei Române din București, pe 29 martie 2023, o întâlnire a președintelui CRLR, deputatul Silviu Feodor, însoțit de dr. Anca Libidov, cu prof. univ. dr. ing. Nicolae Noica, directorul Bibliotecii Academiei Române și membru de onoare al Academiei Române, precum și cu dl Mihai Nicolae, președintele Asociației „ȘTEFADINA”.

Bucuria momentului de la Biblioteca Academiei Române a fost cu dublă semnificație. Pe lângă disponibilitatea tuturor privind o colaborare, dl deputat Silviu Feodor a avut onoarea și bucuria de a se revedea cu profesorul său universitar, Nicolae Noica, căruia i-a fost student cu ani în urmă la Facultatea de Construcții Civile Industriale și Agricole a Universității Tehnice de Construcții București (UTCB).

În cadrul discuțiilor de la Biblioteca Academiei Române, s-a exprimat interesul privind implicarea celor două instituții, reprezentate prin domnii directori, în proiectele CRLR aflate deja în derulare, mai cu seamă cele privind marcarea în 2024 a 300 de ani de la atestarea documentară a prezenței staroverilor (creștini ortodocși de rit vechi) pe pământ românesc.

REDACȚIA

14 martie 2023

29 martie 2023

Continuare din p. 8

... chiar dacă acesta era perceput de staroveri ca un adversar înverșunat al acestora. *Russkii vestnik*, prin scrierile lui Katkov, ale lui Melnikov-Pecerski și ale lui Subbotin, ca și cele ale altor autori ce au scris despre raskol, cum ar fi Vasili Kelsiev²¹, a militat pentru o politică adecvată față de raskol, definită de Katkov prin termenul *umirotvorenie* – *pacificare*, iar de Melnikov-Pecerski, prin cel de *veroterpimost'* – *toleranță* sau *tolerare* a credinței acestora. Asta nu însemna că ei erau adepții conceptului liberal de libertate a conștiinței, pentru că vedeau totuși un rău în raskol, un rău ce trebuia depășit însă prin educație, prin instrucție, prin trecerea treptată a staroverilor la *edinoverie* - Unirea cu Biserica oficială – *omopismul*, și, în final, prin reunificarea cu Biserica oficială, însă acest lucru nu putea fi făcut prin măsuri pripite și forțate.

Katkov, de exemplu, propunea ca prim pas legalizarea unirii în credință – *edinoverie* - cu Ortodoxia oficială, un astfel de pas fiind de natură să-i convingă pe staroveri, spunea el, de sinceritatea și seriozitatea intențiilor autorităților statale și ecleziastice de a rezolva pașnic problema raskolului. N.I. Subbotin, în ciuda reputației sale de adversar neîmpăcat al staroverilor, nu a fost nici el un adept al măsurilor de forță față de aceștia. Articolele și

V.I. Kelsiev
(1835-1872)

studiile lui din *Russkii vestnik*, mai ales cele din anii 1863-1866, dar și cele ulterioare, dovedesc intenția lui de a face cunoscute evoluțiile și procesele din interiorul mișcării starovere, contemporane lui, o atenție deosebită fiind acordată de Subbotin împrejurărilor apariției ierarhiei de Belaia Krinița – Fântâna Albă și răspândirii acesteia în Rusia și în zonele și țările limitrofe: Bucovina austriacă, Țările Române și apoi România, Dobrogea otomană, dar și evoluțiilor din interiorul comunităților ce au aderat și au recunoscut Mitropolia de la Fântâna Albă. Interesante sunt, de asemenea, remarcile lui Subbotin legate de încercările lui Herzen și ale apropiaților acestuia din exil de a-i atrage pe staroveri, mai ales pe cei de Fântâna Albă, în lupta lor cu statul rus din acea vreme.

Melnikov-Pecerski, la fel ca și Subbotin, era contra politicii represive a guvernului față de staroveri, dar ca și acesta, era pentru o politică de toleranță, nu de libertate în privința acestora. Asta se traducea în acordarea tuturor drepturilor civile staroverilor, însă, în privința statutului religios, era, cum am spus, pentru toleranță, nu pentru acordarea libertății de exercitare a cultului și credinței. Pe de altă parte, Melnikov-Pecerski sublinia caracterul pașnic al mișcării starovere și loialitatea staroverilor față de țar și coroană.

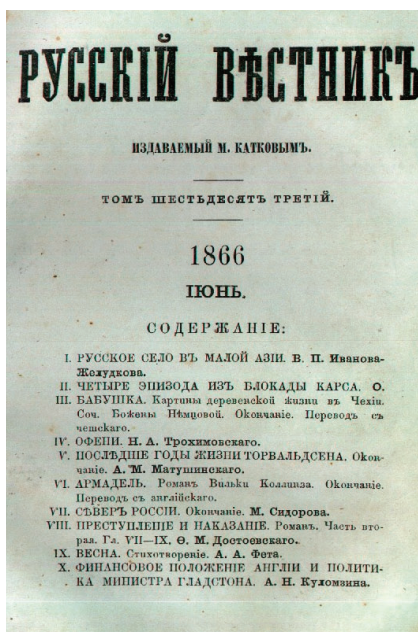
În concluzie, desigur, putem afirma cu certitudine că subiectele referitoare la raskol și staroveri, găzduite de *Russkii vestnik* au fost multe și de mare interes, chiar și în

prezent, dacă ar fi să luăm revista număr cu număr sau articol cu articol. Revista *Russkii vestnik* sub conducerea lui M.N. Katkov (desigur, nu doar Katkov și *Russkii vestnik*, au mai fost și alte publicații, alte personalități ale vieții publice din Rusia acelor vremuri implicate în acest proces) a jucat un rol foarte important în reșezarea politicii guvernamentale față de staroveri și reconsiderarea în sens pozitiv a raskolului și a staroverilor în opinia publică rusă, reconsiderare ce va deveni dominantă în atitudinea societății ruse față de aceștia, atitudine ce s-a păstrat, în linii mari și cu preponderență, până în zilele noastre.

²¹ Vasili Kelsiev (1835-1872) – revoluționar, jurnalist, etnograf, traducător, emigrant și activist politic, apropiat al lui Aleksandr Herzen, bun cunoscător al vieții staroverilor, cu precădere a celor din Dobrogea, pe care i-a cunoscut îndeaproape în timpul șederii sale la Tulcea (1863-1865).

Bibliografie selectivă:

- **Наталья Владимировна Асипова**, *Церковный раскол в общественном мнении России (конец 1850-х – 1860-е гг.)*, Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата исторических наук, Москва, 2009;
- **Александр Григорьев**, *На страже единства*, «Перспективы. Электронный журнал», № 1 (январь-март)/2018, Москва, 2018, с. 104-112;
- **Александр Репников**, *Russkii konservatism: Михаил Никифорович Катков*, «Перспективы. Электронный журнал», № 1 (январь-март)/2018, Москва, 2018, с. 96-103;

Poetul Nichita Danilov din Iași, la Suceava

De „Ziua internațională a poeziei” (21 martie), Nichita Danilov, cunoscut poet, prozator și eseist român, și-a lansat volumul de poeme „Și Dumnezeu a fost țărână” în orașul Suceava la Biblioteca Bucovinei „I.C. Sbiera”. Fiind originar din satul Climăuți, județul Suceava, i-am urat, pe bună dreptate, „Bun venit acasă, maestre!”.

Fecundă personalitate literară, Nichita Danilov a publicat până acum peste 20 de volume, multe dintre scrierile acestuia trecând de hotarele

țării, stilul său avangardist fiind apreciat de publicațiile literare din străinătate.

Lansarea cărții „Și Dumnezeu a fost țărână” s-a desfășurat în prezența publicului sucevean iubitor de poezie și literatură, alături de măicuțele venite de la Mănăstirea Voroneț, atrase de titlul neobișnuit al cărții. Totodată, a fost prezentă Cristina Paramon Feur, președinta interimară a organizației locale a rușilor lipoveni, CRL-Suceava.

Tatiana Timofeiov

Foto: Cristina Paramon Feur

Poetul Nichita Danilov primit cu multă considerație de către conducerea Bibliotecii Bucovinei

Nichita Danilov împreună cu etnicii ruși suceveni, care au luat parte la eveniment.

Momentul emoționant al acordării autografulor, cum se obișnuiește la asemenea manifestări.

Natașa Dănilă Popescu

DEPARTE DE CASĂ, O LIPOVEANCĂ DIN CARCALIU

Armonia și echilibrul interior sunt esențiale în viața oricărui om, indiferent de locul unde se află și de circumstanțele în care trăiește. Acestea pot fi mai ales cruciale pentru cei rupți de patria-mamă, oameni nevoiți să-și aline, mereu, dorul de casă și de cei dragi.

Așa se face că o tânără lipoveancă originară din Carcaliu, jud. Tulcea, stabilită în orașul italian Torino de 28 de ani, a găsit o rețetă inedită prin care își asigură doza de energie cotidiană, îmbinând bucătăria țării de adopție cu preparate culinare lipovenești, „ca la mama acasă”.

În farfuria Claudiei Samson, a cărei pasiune pentru bucătărie începe undeva de pe la 14 ani, bucatele prind forme dintre cele mai colorate și neașteptate, uimind privirile tuturor celor de pe rețelele de socializare.

„Star bene mangiando sau A te simți bine mâncând”, acesta este motto-ul Claudiei, dar și numele paginii sale pe Instagram, o zonă care-i „năucește” pe gurmanzi și îi cucerește pe toți admiratorii bucătăriei, ridicată la rang de artă.

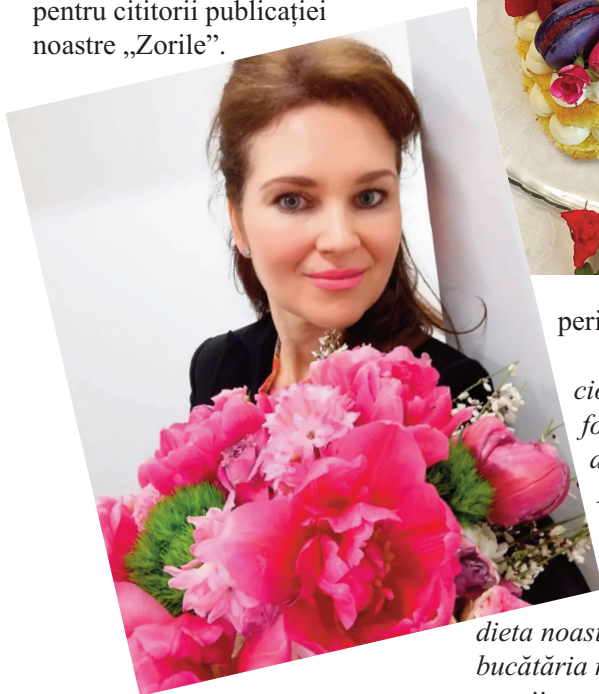
Când a plecat de acasă, în tolba cu amintiri, arome, gusturi și doruri, Claudia a luat și-un mănunchi sănătos de izmă sălbatică culeasă de pe malul Dunării vechi, dar și semințe de măr și leuștean, arome care reușesc în orice clipă să te întoarcă în copilărie și în bucătăria de altădată a mamei sau a bunicii.

Indiferent de bucate, lipovenești sau italiene, ele toate capătă forme și culori nebănuite în farfuriile Claudiei Samson.

Și totul din dorința de a mânca

așa cum mâncau străbunicii și bunicii noștri.

„A te simți bine mâncând / Star bene mangiando, acesta este numele paginii mele și înseamnă o revenire la o dietă bazată pe produse simple, așa cum erau consumate de bunicii și străbunicii noștri”, a explicat însăși Claudia pentru cititorii publicației noastre „Zorile”.

Am aflat că în decorarea și realizarea preparatelor sale o inspiră, pur și simplu, culorile de pe tarabele pline cu verdețuri și legume din piață. Curioși să descoperim mai multe, am întrebato pe Claudia și care este rețeta ei preferată.

„Felul meu preferat de mâncare este o farfurie cu legume de sezon, însoțită de cereale integrale sau leguminoase. Mi se pare că o alimentație bună este legată de armonie și echilibru”, a subliniat Claudia.

Și, totuși, dintre toate aceste preparate, care atrag în mod vădit privirile tuturor și care ne lasă gura

apă, pare că în familia Claudiei cea mai apreciată rămâne ciorba de

perișoare.

„Când nu este post, ciorba de perișoare este foarte des întâlnită duminică în familia mea. Așa cum sunt la foarte mare căutare vareniki, faimoșii colțunași cu brânză și smântână. În dieta noastră zilnică, predomină bucătăria mediteraneeană, dar la ocazii speciale, sărbători mari de peste an, bucătăria lipovenească este nelipsită și nu dă greș niciodată”, a mai spus Claudia Samson.

Feluri de mâncare ce alină „dorul de casă”

Am întrebato pe Claudia care sunt preparatele culinare care îi aduc aminte de casă și ce gătește atunci când simte nevoia să își aline dorul de casă. Iată ce ne-a răspuns:

„Îmi aduc aminte de ciorba de pește care, la noi acasă, la Carcaliu, se pregătea de trei ori pe săptămână. Iar când simt miros de dovleac sau gutui, îmi aduc mereu aminte de plăcinta aburindă din cuptorul mamei. Îmi amintesc cu nostalgie de ritualurile de pregătire a murăturilor (castraveți, pepene, țelină, sfeclă roșie) și a conservelor pentru iarnă. Multe dintre aceste rețete și ritualuri le-am adoptat și în Italia, dar, în mare măsură, ele nu mai au gustul de acasă.”

Rețete delicioase și pentru post

Claudia Samson are rețete delicioase și pentru post,

perioadă deosebit de importantă pentru rușii lipoveni, creștini

ortodocși de rit vechi.

„Pentru mine, a spus Claudia, bucătăria vegană este o sursă de bunăstare și lejeritate. Cu legume se pot crea multe feluri de mâncare colorate, care îți suscită imaginația și păstrează aromele autentice și sănătoase”.

Are pentru noi și un sfat: să folosim întotdeauna doar fructe și legume de sezon pentru a fi siguri că avem cele mai bune arome în farfuriile noastre.

Oricine a gustat din felurile sale de mâncare a rămas impresionat. Dar Claudia Samson, contrar a ceea ce ne putem imagina văzându-i pagina pe Instagram, gătește doar din pasiune, pentru familie și prieteni.

În urma discuțiilor purtate cu Claudia, nouă ni s-a făcut dor de casă. Și suntem convinși că și celor care au parcurs aceste rânduri despre Claudia Samson și pasiunea ei. Am ajuns la concluzia că nu contează în ce loc ți-e dat să trăiești, cel mai important este să iei cu tine vibrația și tradiția de acasă și tot ce mai poate încăpea în inima omului.

Căci doar de acolo, din interior, îți poți asigura energia necesară să mergi mai departe.

Cu toții trebuie să ducem mai departe tradiția și istoria noastră. Pentru un obiectiv atât de mare, unii păstrează tradiția, iar alții o creează sau o recrează, fie și prin intermediul unei farfurii cu mâncare.

Cât despre Claudia Samson, o puteți urmări pe pagina de Instagram @star_bene_mangiando. Ca să fiți bine, acolo unde sunteți!

În urma parteneriatului încheiat între Casa Corpului Didactic (CCD) Tulcea și Asociația „Comunitatea Rușilor Lipoveni din România” (CRLR), cadre didactice din județele Botoșani, Brăila, Constanța, Iași, Suceava, Tulcea și din municipiul București au parcurs programul de formare „*Tehnici și metode inovative de predare-învățare-evaluare a limbii ruse materne*”, furnizorul programului avizat de Ministerul Educației fiind CCD Tulcea.

din Ucraina (parte dintre aceștia și familiile lor fiind vorbitori de limbă rusă).

CCD Tulcea anunță că programul de formare, pe două module, l-au absolvit 73 de persoane, cursul atingându-și scopul privind perfecționarea cadrelor didactice.

CRLR, care susține mereu studiul limbii materne în școli, precum și performanța elevilor, organizând periodic reuniuni ale cadrelor didactice, concursuri școlare și olimpiade, ca partener al Ministerului Educației, a inițiat și a susținut acest curs, cu implicarea

La inițiativa și cu sprijinul CRLR, sesiunile online sincron/asincron s-au

TEHNICI ȘI METODE INOVATIVE

foto: Tulcea, noiembrie 2022

președintelui Asociației etnice, deputatul Silviu Feodor, și a coordonatorului proiectului - referentul cultural Svetlana Crăciun.

Reamintim că CRLR împreună cu CCD Tulcea au organizat în noiembrie 2022, la Centrul de Educație și Cultură „Vicol Ivanov” al Comunității rușilor lipoveni (CRL) din Tulcea, seminarul cu tema „Predarea limbii materne - bune practici și dezvoltarea profesională”, când a fost lansat acest program de formare, la seminar participând și secretarul de stat Laczikó Enikő Katalin al Departamentului pentru Relații Interetnice.

REDAȚIA

Muzeul Național al Literaturii Române din Chișinău (Republica Moldova) a găzduit, pe 22 martie 2023, evenimentul de inaugurare a seriei de întâlniri din cadrul Proiectului cultural „Scriitori fără frontieră”, finanțat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova.

Elaborat de Institutul pentru Inițiative Culturale și Educaționale, în parteneriat cu Muzeul Național al Literaturii Române și Editura „Cartier” din Iași, proiectul presupune dezbateri pe teme de actualitate literară și socială, seri de poezie, cluburi de lectură.

În Sala galbenă a Muzeului Național al Literaturii Române, seria întâlnirilor din cadrul proiectului cultural „Scriitori fără frontieră” a început cu poetul și scriitorul din Iași Nichita Danilov.

Seara de dezbateri, denumită „Cititul&Scrișul”, a fost moderată de scriitoarea Maria Șleahțiți, directorul Muzeului din Chișinău.

(Foto: Nadejda Roșcovanu)

De la stânga la dreapta: Cheorghe Erizanu, Andrei Viziru, Nichita Danilov, Maria Șleahțiți

Redacția:
Svetlana Moldovan
(главный редактор)

Valentin Filat (дизайн, вёрстка)

Адрес редакции:
București, sector 1, str. Dr Rațiu, nr 10,
cod 010916

Тел: (+4) 021 315 31 04
Факс: (+4) 021 315 31 04

E-mail: office@zorile.ro
www.zorile.ro
www.facebook.com/redactia.zorile

Redacția:
Svetlana Moldovan
(redactor-șef)

Valentin Filat (DTP)

Adresa redacției:
București, sector 1, str. Dr Rațiu, nr 10,
cod 010916

Тел: (+4) 021 315 31 04
Факс: (+4) 021 315 31 04

E-mail: office@zorile.ro
www.zorile.ro
www.facebook.com/redactia.zorile

Conform Legii Presei, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
Ответственность за достоверность информации несут авторы.

Republicarea materialelor - numai cu acordul redacției.
Перепечатка - только по согласованию с редакцией.

Punctul de vedere al redacției nu coincide de fiecare dată cu cel al autorilor materialelor publicate.
Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей.

Manuscrisele, scrisorile și fotografiile nu se înapoiază.
Рукописи, письма, фотографии не возвращаются.